

cum sint vnum substantiuè . Et Boetius dicit in suo libro de Trinit. *Substantia continet unitatem, sed relatio multiplicat Trinitatem*. Persona ergo Patris, vel ipse Pater est in prædicamento relationis; Deitas autem est in prædicamento substantiæ, prout in diuinis sunt duo prædicamenta secundum Boetium in suo libro de Trinitate: Substantia scilicet, & relatio. Ipsa ergo prædicamentorum pluralitas facit, quod in diuinis accipiatur prædicatio denominatiua. Nam vnum prædicamentum propriè non prædicatur de alio, nisi denominatiuè; substantia enim non est quantitas, nec qualitas, licet denominatiuè possit dici qualis, vel quanta: Eo ergo modo, quo saluamus in diuinis prædicamentorum pluralitatem, possumus ibi saluare prædicationem denominatiuam.

Aduertendum autem, quod cum in Deo non ponamus nisi duo prædicamenta, substantiam, & relationem, & secundum hæc duo prædicamenta saluamus ibi prædicationem denominatiuam, essentialem, & per identitatem, quia Pater est persona diuina quantum ad prædicationem denominatiuam, est Deus quantum ad prædicationem essentialem, & est Deitas quantum ad prædicationem per identitatem. Nam Deitas non est pater prædicatione formali, cum Pater sit in prædicamento relationis, & Deitas sit quid absolutum: sed Deitas est Pater, & è conuerso, prædicatione per identitatem.

Sciendum, quod sicut in diuinis quantum ad duo prædicamenta ibi posita, possumus ibi saluare prædicationem denominatiuam, sic possumus ibi saluare huiusmodi prædicationem quantum ad prædicamenta, & quantum ad genera ibi non posita. Cum enim sint decem prædicamenta, & ibi non sint posita nisi duo, oportet esse octo prædicamenta ibi non posita. Verum quia perfectiones omnium generum sunt in Deo secundum illa octo genera, vel prædicamenta ibi non posita possunt accipi perfectiones sine suis generibus, à quibus potest denominari, & denominatur Deus, & quæ denominatiuè possunt prædicari de Deo. Nam, licet in Deo non sit qualitas, est tamen in eo bo-

nitas, à qua potest denominari, & dici bonus, quæ bonitas in creaturis potest pertinere ad prædicamentum qualitatis. Et licet in Deo non sit quantitas, est tamen in eo magnitudo, & potest secundum eam dici, vel denominari magnus. Erit ergo Deus sine qualitate bonus, sine quantitate magnus. Et quod dictum est de quantitate, & qualitate, quæ non ponitur in Deo, veritatem habet de alijs sex generibus, vel prædicamentis, quæ etiam secundum proprietatem generis possunt dici non esse ibi. Habet enim hoc veritatem de actione, vt de creare, quod est

agere; & quia creatio est actio transiens, cum actio transiens videatur esse propter indigentiam, quod est imperfectionis, debemus dicere, Deum sine indigentia creatorem. Sic, quia præsidere potest pertinere ad prædicamentum situs, quando in vno toto vna pars situatur supra aliam, debemus hanc perfectionem, quæ est præsidere, concedere de Deo sine suo genere, dicendo, Deum esse sine situ præsidentem, sic etiam, quia ad prædicamentum habitus videtur pertinere hæc perfectio, quæ est continere, quia vestis continet vestitum, debemus hanc perfectionem concedere de Deo sine genere, dicendo, ipsum esse sine habitu omnia continentem. Sic quia esse vbique, pertinet ad prædicamentum vbi, quod sumitur secundum locum, quia vbi est circumscriptio corporis à loci circumscriptio præcedens, debemus hanc perfectionem, quæ est, esse vbique totum, concedere Deo sine loco, dicendo, ipsum esse sine loco vbique totum. Similiter ad hanc perfectionem, quæ est, sempiternitas,

quæ pertinet ad prædicamentum quando, cum prædicamentum quando sumatur ex adiacentia temporis, quia hoc est quando, quod relinquitur ex adiacentia temporis, debemus hanc perfectionem, scilicet sempiternitatem, concedere de Deo sine tempore, dicendo, ipsum esse sine quando sempiternum. Octauò, & vltimò, prædicationem pertinentem ad prædicamentum passionis debemus concedere de Deo sine passione, & motu, dicendo, ipsum sine passione possibilis facere, & sine motu mutabilia. Hoc est ergo quod Augustinus ait

lib.

In diuinis sunt tatum duo prædicamenta, substantia, & relatio.

Vnum prædicamentum prædicatur de alio, nisi denominatiuè.

Triplex prædicatio in diuinis, denominatiua, essentialis, & identitica.

Deitas non est pater prædicatione formali, sed identitica.

Perfectiones omnium prædicamentorum possunt Deo tribui absque eo, quod in ipso talia prædicamenta ponantur.

In Deo non est qualitas, tamè denominatur bonus à bonitate, quæ in creaturis est qualitas, & sic de alijs prædicamentis.

Quantitas.

Actio.

Deus sine indigentia creator.

Situs.

Habitus.

Vbi.

Quando.

Passio.

lib. 5. de Trin. cap. 1. *Intelligamus Deum quantum possumus sine qualitate bonum, sine quantitate magnum, sine indigentia creatorem, sine situ presidentem, sine habitu omnia continentem, sine loco ubique totum, sine tempore sempiternum, sine ulla mutatione mutabilia facientem, nihilq. patientem.*

Restat ergo dicere de prædicatione vniuoca in diuinis. Sciendum ergo, quod eo modo, quo saluamus ibi essentia vnitatem, & communitatem, quia est vna essentia communis tribus personis, saluamus ibi prædicationem vniuocam, & essentialiam. Immo magis est ibi prædicatione vniuoca, & essentialis, quam sit eiusdem speciei in indiuiduis. Namq; eadem essentia, secundum speciem, vel eadem species prædicatur de pluribus indiuiduis, non secundum vnam essentiam realem, sed secundum vnam essentiam secundum rationem. Non enim est eadem essentia humanitatis in duabus personis humanis, loquendo de vnitatem, vel identitate secundum rem, sed est talis vnitatem, vel identitas secundum rationem, quia intellectus, vel ratio est, quæ facit vniuersalitatem in rebus, vt potest haberi à Commentatore 3. de Anima.

Magis ergo vniuocè Pater est essentialiter Deus, & Filius est essentialiter Deus, & Spiritus Sanctus est essentialiter Deus, quam tres personæ humanæ sint essentialiter homo, quia vna essentia diuina prædicatur de Patre, Filio, & Spiritu Sancto, at verò non vna essentia humana secundum esse prædicatur de tribus personis humanis, sed prædicatur huiusmodi essentia secundum intellectum, vel secundum rationem. Et idcirco probat Aug. 7. de Trin. c. 6. quod Essentia diuina non se habet ad personam vt genus, quia plures species animalis sunt plura animalia, nec vt species, quia plures personæ humanæ sunt plures homines: sed plures personæ diuinæ, vel etiam omnes tres non sunt plures Dij, sed vnus Deus.

Habito quomodo in diuinis potest recipi prædicatione denominatiua, propter prædicamentorum ibi existentium pluralitatem, vel dualitatem, quia ibi sunt duo prædicamenta; & ostenso quomodo in diuinis est prædicatione vniuoca, & es-

A sentialis, propter diuinæ essentia communitatem, & vnitatem, quia est ibi diuina essentia vna, & communis tribus personis, leue est ostendere quomodo est ibi prædicatione per identitatem, quia hoc est propter omnimodam simplicitatem, & identitatem ibi existentem, propter quam simplicitatem, & identitatem recipiuntur ibi prædicationes non formales solum, sed etiam per identitatem; nam hæc est vera: Diuina essentia est Pater, sed hæc non potest esse vera prædicatione formali, quia si prædicatione formali diuina essentia esset Pater, sequeretur, quod diuina essentia diceretur formaliter relatiuè, quod est falsum, cum diuina essentia sit in prædicamento substantia formali, & formaliter Pater sit in prædicamento relationis. Sed quia tanta est in diuinis simplicitas, & propter simplicitatem, tanta est ibi identitas, vt propter huiusmodi identitatem concedatur, quod essentia est Pater, & è conuersò; est enim essentia Pater, & è conuersò; quia Pater, & essentia non sunt duæ res, sed vna, & eadem res; & ideo si idem & eadem res prædicatur de seipso, nullum inconueniens potest sequi. Diuina enim essentia non ponit in numerum cum aliqua personarum, nec cum omnibus tribus, quia si hoc concederemus, quod poneret sic in numerum, non possemus negare in diuinis non esse quaternitatem, nec asserere ibi esse Trinitatem tantum.

C Concludamus ergo, & dicamus, quod omnes tres modi prædicandi possunt concedi in diuinis; modus prædicandi denominatiuè, modus prædicandi vniuocè, & essentialiter, & modus prædicandi per identitatem. Quodlibet enim suppositum ibi existens potest dici persona diuina, quæ est prædicatione denominatiua, & potest dici Deus vniuocè, & essentialiter cum quolibet alio supposito ibi existente, & potest dici Deitas prædicatione per identitatem: Pater enim est persona diuina, est essentialiter Deus, & est ipsa Deitas modis præassignatis; & Deitas ipsa est Pater, & è conuersò, non propriè prædicatione formali, sed per identitatem. Sic ergo dicendum est de persona Filij, & de qualibet persona diuina, vt comparatur ad diuinam naturam, vel ad Deitatem.

Sed

D. P. Aug. lib. 5. de Trin. tit. 6. c. 1. 3.

In Deo est magis prædicatione vniuoca, & essentialis, quam sit eiusdem speciei in indiuiduis.

Auer. 3. de 3. de Anim. com. 18.

Magis persona diuina est essentialiter Deus, quam persona humana sit essentialiter homo.

D. P. Aug. 7. de Trin. cap. 6.

Prædicatione idéica est propter omnimodam simplicitatem

Diuina essentia non ponit in numerum cum aliqua personarum, nec cum omnibus tribus

Sed quid dicendum est de persona Filij, de qua est hæc præfens quæstio, vt comparatur ad naturam humanam. Ad quod dici potest, quòd de Dei Filio quantum ad naturam humanam, saluabimus duos modos prædicandi, scilicet denominatiuè, & essentialiter, siue vniuocè: sed tertium modum per identitatem ibi saluare non possumus. Saluamus enim ibi prædicationem denominatiuam respectu humanæ naturæ, quia dicimus, quòd Dei Filius, qui est verus, & perfectus Deus, est humanatus; immò secundum Damascenum lib. 3. cap. 2. magis propriè dicitur, *In Christo est Deus humanatus, quàm quòd homo sit deificatus*; & quamuis vtrūque posset concedi, si benè considerentur præhabita, quia talis fuit illa vnio, vt Deum fecerit hominem, & hominem Deum, & prout Deum fecit hominem Deus est humanatus, & prout è contra hominem fecit Deum, potest concedi, quòd hoc modo homo est deificatus: & tamen magis propriè dicitur, quòd Deus est humanatus: quia prius fuit Deus, & postea factus est homo, quàm quòd homo sit deificatus: quia non prius fuit homo, & postea factus est Deus. Et fortè Damascenus loco, & cap. præallegatis per hunc modum concedit Deum humanatum, & negat hominem deificatum: Et sicut in Dei Filio concedimus prædicationem denominatiuam, quia dicimus ipsum esse humanatum, sic possumus ibi concedere prædicationem vniuocam, & essentialem, quòd Christus Dei Filius est vniuocè, & essentialiter homo, cum alijs hominibus, & sicut alij homines: sed prædicationem per identitatem ibi non possumus ponere, nec concedere. Nam licèt respectu naturæ diuinæ Christus Dei Filius ita sit Deus, quòd est sua Deitas, tamen respectu naturæ humanæ sic est vniuocè, & essentialiter homo, quòd non est sua humanitas.

Humana natura de Filio Dei denominatiuè, & essentialiter, vel vniuocè prædicatur

D. Damasc. lib. 3. c. 2.

Magis propriè dicitur Deus humanatus, quàm homo deificatus.

Christus est vniuocè, & essentialiter homo cum alijs hominibus.

Deus denominatur à perfectionibus generum, quæ genera non sunt in ipso: tamen dicitur Deus à substantia, quæ est in ipso, & dicitur Pater à relatione, quæ est in ipso.

Notandum autem, quòd Deus denominatur à perfectionibus generum, quæ non sunt in ipso, & dicitur sine qualitate bonus, quia bonitas, quæ est in eo, non est qualitas, sed est eius substantia; & dicitur sine quantitate magnus, & denominatur à perfectione magnitudinis, quæ non est quantitas in eo, sed eius substan-

tia, & sic de perfectionibus alijs, à quibus denominari potest sine suis generibus: sic etiam pater dicitur persona diuina, vel etiam Filius, & Spiritus Sanctus, & denominatur à Deitate, non quòd ista denominatio sit participatiue, sed essentialiter, quia Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sunt ipsa Deitas, & ipsa diuina essentia. Dicitur ergo Deus sine qualitate bonus, & sine quantitate magnus, & sic de alijs denominationibus, tamen non dicitur sine relatione Pater, & sine substantia Deus, quia substantia, & relatio sunt ibi secundum suum genus.

Aduertendum ergo, quòd prædicatione denominatiua non omninò opponitur prædicationi essentiali, quia Pater est essentialiter Deus, & tamen est persona diuina, & Sortes est essentialiter homo, & tamen est persona humana; Cum enim ratio personæ inueniatur in Deo, Angelis, & hominibus: ad significandum de qua persona hic loquamur, possumus denominatiuè addere, quòd loquimur de persona diuina, Angelica, & humana.

Rursus notandum, multa notabilia dicta esse ad solutionem tertij argumenti, quæ non solum propter solutionem argumenti, sed etiam propter se sunt vtilia, & idè tacenda non erant. Possumus tamen ex dictis argumentum soluere; Nam licet humanitas sic sit alia, & distincta à persona Verbi, quòd persona Verbi non est sua humanitas: tamen non est sic alia, & distincta, quòd non sit assumpta in vnitatem personæ Verbi, ex qua assumptione Verbum Dei Filius factus est homo. Et quia eadem persona est Deus, & homo, & habet in se vtramque naturam, diuinam scilicet & humanam, quia honor, & reuerentia illa debetur personæ diuinæ, quæ vna & eadem est Deus, & homo; idè ex vnitatem personæ reuerentia illa, quæ debetur Deo, debetur etiam homini, cum eadem persona sit Deus, & homo. Verum quia Dei Filius sic est homo, quòd non est sua humanitas, ideo reuerentia illa, quæ dicitur latria non debetur humanitati secundum se præcisè & abstractè sumptæ, sed vt est assumpta in vnitatem personæ Verbi, ex qua assumptione persona Verbi facta est homo, & est eadem persona Deus, & homo. Homo ergo ille cum sit Deus, adorandus est

Prædicatione denominatiua non opponitur omninò prædicationi essentiali.

Cur tanta prolixitas in solutione tertij argumenti.

Ex dictis soluitur tertij Argumentum.

Cum in Christo sit tantum vna persona in duabus naturis & honoris & beatorum personarum, ideo humanitati Christi debetur latria non sibi se, sed vt est assumpta ad vnitatem personæ Verbi

ado-

adoratione patriæ, & humanitas illa, quæ Deum fecit hominem est adoranda, adoratione patriæ non secundum se, sed vt est vnita Deitati, & vt Deum fecit hominem, & hominem Deum.

Et per hoc patere potest solutio ad quartum, quia humanitati in abstracto, & secundum se non competit creare, sed in concreto, prout illa humanitas Deum fecit hominem, & è conuersò, & ita possumus, & debemus concedere, quòd ei competit creare. Nam verè dicitur de illo homine, constituto in tali esse per humanitatem, quòd creauit stellas. Si enim purpura, quæ non est assumpta in vnitatem personæ Regis, adoratur adoratione Regia, si de ea indutus sit Rex: multò magis humanitas Filij Dei est adoranda patriæ, & adoratione diuina; cùm de ea sit indutus sic Filius Dei, qui est verus, & perfectus Deus, vt assumpta sit in vnitatem personæ eius.

Humanitati in abstracto non competit creare, sed in concreto sic debet adorari patriæ.

A similitudinem, vt pariter non adoretur alicuius imago, vel similitudo; prohibenda est ergo adoratio imaginis Christi, vel cuiuscunque alterius, tanquam illud, quod est contra diuinam legem.

Præterea. Imago (vt hic de imagine loquimur) non potest esse nisi corporis, cùm ergo honor, vt potest haberi à Philosopho 8. Ethicor. *Sit exhibitio reuerentia in signum, & testimonium virtutis, & cùm virtus, in cuius testimonium exhibetur honor, non sit in corpore, sed in viribus animæ, videtur, quòd nec imagini Christi, nec alicui imagini debeat honor in testimonium virtutis, cùm non in corpore, sed in anima habeat esse virtus.*

Arist. 8. Ethic. c. 10.

Præterea. In Scripturis diuinis non prohibentur Idololatriæ, nisi quia idola sunt opera manuum hominum: cùm ergo imagines Christi sint opera manuum hominum: videtur quòd huiusmodi imagines non sint adorandæ.

Præterea. In cultu diuino non sunt exhibenda, nisi ea, quæ per Legem Dei determinantur; sed non inuenitur in sacra pagina nobis esse iniunctum de adoratione imaginum: ergo videtur præsumptuosum fuisse inducere adorationem imaginum.

IN CONTRARIUM est, quia imago, secundum quod huiusmodi semper ducit in illud, cuius est imago: ergo imago Christi ducit in ipsum Christum; sed Christus adorandus est adoratione patriæ: ergo imago eius tali adoratione adoranda est.

Præterea. Honor imaginis ad prototypum, & principale refertur: ergo eadem adoratione, & reuerentia adoranda est imago Christi, & ipse Christus, cuius est imago, & sic idem quod prius,

ARTICVLVS II.

Vtrum imagini Christi sit exhibendus cultus patriæ. Conclusio est affirmatiua

D. Thom. q. 25. p. ar. 3. Caiet. Medina ibidem. Cabrera ibid. disp. r. 2. & 3. Ioseph. Ragusa tom. 2. disp. 51. 52. & 53. D. Bonauent. in 3. d. 9. q. 2.

ALTERIUS fortè dubitaret aliquis, dato, quòd humanitati Christi, vel carni Christi sit exhibendus cultus patriæ, Vtrum imagini Christi sit exhibendus cultus patriæ. Et videtur, quòd imago Christi non solum non sit adoranda adoratione patriæ, sed etiam, vt videtur, nullo modo sit adoranda. Nam, vt habetur Exod. 20. *Non facias tibi imaginem, nec ullam similitudinem: prohibetur ergo in Lege fieri imaginem, vel* Aegid. super iij. Sent.

C

D

RESOLVTIO.

Imagini Christi, & prototypo, videlicet Christo, propriè, directè, & verè debetur idem honor, & patriæ adoratio, si consideretur imago vt sic. Item ipsa humanitas, eiusq. partes, anima nimirum, & caro Christi, ratione suppositi diuini, cui po-

tissima creationis operatio competit, & cui unijuntur, adoranda quoque sunt, eadem patriæ adoratione. At verò tam supposito diuino, quam naturæ ipsi Diuinæ, ratione summa, & perfectissima simplicitatis, atque identitatis, secundum se, & propter se patriæ adoratio directè, & prop ijsimè competit.

D. Damasc. lib. 4. c. 8. appellat D. Basilium Deiferum, & in diuinis magnum.

Eadè adoratione adoratur imago, & prototypus.

Imago dupliciter, considerari potest, ut imago est, & ut res est.

Pictores in ecclesijs vrbis iuxta effigiem Christi crucifixi ponunt hos versus.

RESPONDEO, quòd, ut ait Damascen. lib. 4. cap. 3. & allegat auctoritatem Basilij : quem dicit esse Deiferum, & in diuinis magnum : Honor, qui tribuitur imagini, peruenit ad prototypum, idest, ad id cuius est imago ; si ergo ipse Christus, qui respectu suæ imaginis est prototypus, adoratur adoratione patriæ, quia idem honor debet exhiberi imagini, qui exhibetur suo prototypo, consequens est, quòd imago Christi sit adoranda adoratione patriæ. Propter quod communiter dicitur, quòd imago potest dupliciter considerari : vel secundum se, & materialiter, ut res est, & tunc non debetur ei honor, nisi sicut cuidam lapidi, si de lapide facta sit illa imago, vel cuidam ligno, si de ligno facta sit, vel cuidam tabulæ, si sit depicta in tabula. vel consideratur talis imago, non ut res quædam est, idest, ut est quidam lapis, vel quoddam lignum, vel quædam tabula, sed ut est quædam imago, quia, ut patet per Damascenum, & Basilium: honor, qui exhibetur prototypo, est exhibendus suæ imagini, cum prototypus, idest Christus, de cuius imagine est questio mota, honoretur, & adoretur honore, & adoratione patriæ, nulli dubium esse debet, quin & ipsa quoque imago Christi, vel effigies Christi honoranda sit verè, propriè, & directè honore patriæ, & adoranda simul atque eadem adoratione patriæ. Immo ista veritas est sic nota, ut pictores in Ecclesijs Romanis iuxta Christum crucifixum ponant hos versus.

*Effigiem Christi pronus, cum transis adora,
Non tamen effigiem, sed quem designat honora.*

A Sic ergo potest patere solutio ad questionem propositam. Tamen propter argumentum ibi factum, sciendum, quòd honor, ut supra dicebatur per Philosophum, est exhibitio reuerentiæ in testimonium virtutis, & quia virtus non potest esse testimonium honoris, nisi ut manifestatur per opera, nam ut virtus latet in mente, non potest esse testimonium virtutis, sed ut per opera manifestatur, per opera potest esse huiusmodi testimonium ; multum ergo debet esse virtuosa operatio, cui debetur talis, & tantus honor, sicut est honor patriæ, qui debetur soli Deo. Dicimus ergo, quòd operatio, siue sit latens, & intrinseca sicut intelligere, siue sit patens, & extrinseca, sicut est texere, & edificare, non attribuitur formæ, sed supposito, vel personæ, per formam : quod potissimè veritatem habet, quando tale est suppositum, & talis est persona, ut vnum non prædicetur de alio, sicut est in proposito, quia suppositum Verbi respectu naturæ humanæ (vel accipiendo naturam humanam quantum ad se totam, sicut est humanitas, vel quantum ad suas partes, sicut est anima rationalis, & caro,) non est sua humanitas, nec est sua caro, nec sua rationalis anima, si caro, & anima accipiantur propriè. Nam, cum dicitur Ioannis primo : *Verbum caro factum est* ; ibi caro stat pro toto homine ; Verbum enim factum est carne, quia factum est homo. Si ergo ex actione virtutis debeat honor, cum naturæ non sit agere, sed suppositi, loquendo de natura humana, ut hic loquimur, ipsi naturæ non debetur honor patriæ, nisi ratione suppositi. Sicut enim patriæ, competit soli Deo, sic honor ille, qui est patriæ, tribuendus est solum propter actionem illam, quæ competit soli Deo, huiusmodi autem est actus creationis, qui competit soli Deo. Supposito ergo Verbi, cum habeat in se duas naturas, humanam scilicet, & diuinam, ratione humanæ naturæ non debetur patriæ, sed è conuersò, humanæ naturæ debetur patriæ propter suum suppositum, vel propter ipsam personam Verbi ; & non solum humanæ nature Christi debetur patriæ,

Honoris de finitio.

Virtus que per opera manifestatur, est testimoniū honoris.

Io. c. 1.

Agere non est natura, sed suppositi.

Supposito diuino ratione humane nature non debetur patriæ, sed è contrà.

latria, propter ipsum suppositum Verbi, sed etiam partibus talis naturæ, carni scilicet, & animæ; quia caro Christi est adoranda adoratione latriæ, ut est eius anima. Vnde Damascenus lib. 3. cap. 8. vult, quod carni Christi debetur adoratio latriæ, non secundum se, sed quia vnita est Deitati; sic etiam dicere possumus de anima Christi, quæ adoranda est adoratione latriæ, & etiam de tota humanitate Christi composita ex anima, & carne, quæ adoranda est adoratione latriæ, non propter se, sed quia vnita est Deitati, id est personæ Verbi, quæ est ipsa Deitas. Nam propter simplicitatem in diuinis, abstracta, & concreta prædicantur de personis, persona enim Verbi, & quælibet persona in diuinis non solum est Deus in concreto, sed etiã est ipsa Deitas in abstracto: quod quidem in humanis veritatem non habet, nec de Christo homine, nec de alio quocunque homine. Nam persona Verbi, vel persona Christi, licet sit homo, non tamen est humanitas: sic & quilibet alius homo, ut Petrus, aut Ioannes, licet sit homo, non tamen est humanitas. Ad hanc autem veritatem declarandam, multum valent illa verba Philosophi in 1. de anima, vbi ait: *Dicere autem irasci animam, simile est, si quis dicit eam texere, vel edificare: & subdit: Melius autem iortasse est non dicere animam non misereri, aut addiscere, aut intelligere, sed hominem anima*, id est per animam. Verum est ergo, quod Damascenus ait lib. 3. cap. 14. *Non est naturæ nasci, sed hypostaseos*. Cum ergo nasci sit quoddam pati, actio, & passio non attribuitur naturæ, sed supposito, quod potissimè veritatem habet, ut diximus, quando talia sunt suppositum, & natura, ut vnum non prædicetur de alio, sicut diximus de supposito Verbi respectu animæ, & carnis, & respectu humanitatis. Diximus ergo, quod anima non agit, nec intelligit, sed homo per animam, tanquam per suam formam; & caro non patitur, sed homo patitur per carnem, tanquam per suam materiam; & humanitas non agit, nec patitur, sed homo, siue suum suppositum agit, & patitur per humanitatem, tanquam per suam formam.

A quàm per suam naturam. Ex his autem omnibus concludamus, quod non naturæ, sed suppositi est actiones agere, & passiones pati, & potissimè loquendo de natura, ut hic loquuti sumus. Illa ergo actio, propter quam in testimonium virtutis, & potentiæ debetur alicui honor latriæ, est actio creationis, & quia solius Dei est creare, soli Deo, per se loquendo, debetur honor latriæ, & quia vnum suppositum est Deus, & homo, oportet, quod communicent sibi idiomata, ut ea, quæ sunt Dei, attribuantur homini. Nam verè dictum est, quod homo ille creauit stellas, quamuis solius Dei sit creare, & verè dictum est, quod Deus passus est, & mortuus, & sepultus, quamuis hæc Deo non possint competere, ut erat Deus, sed ut erat homo. Ex his autem manifestè apparet quomodo caro Christi, anima Christi, & Humanitas Christi adoranda sunt adoratione latriæ. Nam si potissimè propter creare debetur alicui honor latriæ cum verè ipsi personæ Verbi cõpetat creare, verè ei debetur honor latriæ. Animæ ergo Christi, & carni, & humanitati eius non debetur honor latriæ, nisi quia omnia ista assumpta sunt in vnitatem personæ Verbi, cui verè competit creare, & verè competit idem honor latriæ.

C Hæc autem omnia multiplicata sunt propter quoddam argumentum ibi factum de imagine, quia imago non potest esse nisi corporis, cui non competit creare. Sed si propter tale argumentum vellemus arguere, quod imagini corporis Christi non sit exhibendus honor latriæ, sequitur etiam, quod nec animæ Christi, nec humanitati sit exhibendus honor latriæ, quia nulli eorum competit creare: ad quæ omnia patet solutio per iam dicta, quia personæ Verbi propriè, & per se loquendo, debetur honor latriæ, sicut cuiilibet alij diuinæ personæ: sed humanitati, carni, & animæ Christi debetur talis honor, non propter se, sed quia omnia ista assumpta sunt in vnitatem personæ Verbi, & idcirco eodem quoque honore honoranda sunt omnia ista, quo honoratur persona Verbi; & quia imago, non ut res quædam est, sed ut imago est, honoranda est eodem quo-

Actio creationis est illa, propter quam alicui honor latriæ debetur propriè, & colligitur. *Glos. in Ps. 7*

Caro, anima, & humanitas Christi sunt adoranda adoratione latriæ.

Abstracta, & concreta in diuinis prædicantur de personis propter simplicitatem.

Arit. 1. de Anim. c. 64.

D. Damasc. lib. 3. c. 14.

que honore, quo honoratur ille, cuius est imago, si corpus Christi honorandum est honore patrię, non obstante quod corpus Christi non possit habere imaginem, nisi quantum ad suum corpus, imago Christi honoranda est honore patrię, quod declarare volebamus.

RESP. AD ARGVM.

Ad primum ergo dicendum, quod ante incarnationem Christi, cum Deus esset incorporeus, non poterat ei imago poni, iuxta illud Isai. *Cui ergo similem fecistis Deum, aut quam imaginem posuistis*, & etiam (vt communiter dicitur) prohibitum est in veteri Lege, ne imagines fierent ad adorandum, & precipue, quia tunc temporis proni erant homines ad idololatriam; sed postquam Deus factus est homo potest habere imaginem, ratione carnis assumptę, quę simul adoratur cum eo, quantum ad figuram corporalem, cui potest imago fieri.

Isa. c. 40.

Ante incarnationem erant prohibite Dei imagines. quia Deus non assumpsit corpus: sed post incarnationem, & corporis humani assumptionem, sunt concessę.

Ecclesia in hymno B. Virgo

Ad secundum dicendum, quod propter huiusmodi argumentum multiplicata est principalis solutio quęstionis propositę de imagine. Ad formam ergo arguendi dicendum, quod honor est exhibitio reuerentię in testimonium virtutis: sed illa virtus, in cuius testimonium exhibetur honor patrię, non est virtus moralis, acquisita ex actibus, vel habita per infusionem gratię, sed est virtus, & potentia creandi, quę non est in anima Christi, nec in corpore, sed est in ipsa persona Verbi, quę est vnus Deus cum Patre, & Spiritu Sancto: Et ideo omnibus tribus personis non debetur nisi vnus talis honor, iuxta illud Damasceni lib. 3. cap. 8. *Omnes tres personę adorandę sunt vna adoratione latria*: & in hoc verificatur dictum illius hymni: *Tribus honor vnus*; sicut enim Deus predicatur de qualibet persona singulariter, & de omnibus non pluraliter, sic virtus illa, per quam debetur honor patrię, quę est virtus creandi, est in qualibet persona singulariter, & in omnibus non pluraliter. Arguit ergo argumentum quod personę Verbi, in qua est virtus creandi, debetur honor patrię secundum se, quia sicut Pater habet vitam in

A semetipso, sic dedit Filio vitam habere in semetipso, quod non esset nisi Filius esset vnus Deus cum Patre, & vna vita creandi cum ipso. Personę ergo Filij debetur honor patrię secundum se, sicut Patri, & Spiritui Sancto, corpori autem Christi, ad cuius similitudinem facta est imago Christi, non debetur talis honor secundum se, sed vt omnia ista assumpta sunt in vnitatem personę Christi.

Corpori Christi non debetur honor patrię sim se, sed debetur ei, vt assumpto in vnitatem personę Verbi.

Ad tertium dicendum, quod in cultu diuino prohibentur adorari idola, non solum, quia sunt opera manuum hominum, sed etiam quia idololatrię credebant in illis esse aliquid numinis, & aliquid Deitatis. Ideo recitat Augustinus 8. de Ciuit. quod mirabatur Trismegistus, quod homo poterat facere Deos, & credebatur, quod homo posset facere Deos, per hunc modum, quia poterat applicare, & vnire spiritum aliquem ad corpus, quod est idolum, & quia in illo spiritu erat aliquid numinis, ideo homo poterat facere Deum, quia poterat hoc modo applicare aliquem spiritum, & poterat facere plures, & plures deos, quia poterat hoc modo applicare plures, & plures spiritus. Et hoc ita fortę verificatur dictum Apostoli: *Idolum nihil est in mundo*; nam, quod non est vnum, non est, omne enim, quod est, ideo est, quia vnum est; cum ergo ex illo spiritu, & ex illo corpore idoli non fieret aliquod vnum secundum esse, quantum ad esse, verum est dictum. Apostoli: *idolum non est in mundo*. Sed hoc dictum Trismegisti falsum est ex omni parte; primò quidem, quia ille spiritus creatura erat; non autem creator, vel Deus; Secundò falsum est dictum Trismegisti, quod homo non potest agere spiritum per propriam suam virtutem, quia anima nostra quantum ad suam naturam tenet infimum locum in genere substantiarum separatarum, ideo virtute propria non potest aliquid in aliquā substantiam separatam, vel in aliquem spiritum, sed si hoc potest, hoc est virtute Dei, sicut poterant Apostoli, quibus data fuit potestas calcandi supra omnem virtutem inimici, vt dicitur Luc. 10. & sicut datur aliquibus Sanctis potestas hoc faciendi, vel calcandi; Ideo ergo dicta est

D. P. Aug. 8 de Ciuit. r. j

Quomodo Trismegistus putabat hominē posse facere Deos.

1. Cor. c. 8.

Dictū Trismegisti exploratur.

Homo propria virtute non potest agere spiritum.

Luc. c. 10.

est

Idololatria unde dicitur.

Maior argumenti est infufficiēs, quia prohibebatur idololatria nō solum quia idola erant opera manuum hominum; sed quia per ea homines decipiebatur, credētes in eis esse aliquid Deitatis, quod est falsum.

Multa fuerunt facta per Apostolos, & alios a Christo assumptos, quae nō sūt scripta, & inter hae computatur vñs imaginum. S. Lucas Evangelista depinxit imagines Christi, & B. Virginis, Christū suā imaginē Regi Abagaro direxit. Abagarus scripsit ad Christū epistolam, ad quem Christus respondit.

Iudas Thaddaeus missus a Christo ad Regem Abagarum.

Vñs imaginum vñs. Imagines sunt rudium libri.

Imaginibus sanctorum ad eorū deuotionem excitamur.

est idololatria, quia latría, quae debetur soli Deo, eo quia solus Deus est creator, exhibetur idolo: Falsum est ergo dictum Trismegisti: & ex hoc possumus soluere argumentum totum factum, quia peccat in materia accipiēdo falsa; nam falsum est, quod non propter aliud prohiberentur idola, nisi quia erant opera manuum hominum, immò prohibebantur, quia per ea decipiebatur, qui colebat ea, credens in eis esse aliquid Deitatis, & numinis, cum nihil tale esset ibi.

Ad quartum dicendum, quod multa fuerunt facta per Apostolos, & per illos assumptos a Christo, quae non sunt redacta in scriptis, de quibus, vt communiter dicitur, hoc est vñm, scilicet, de vsu imaginum. Dicitur enim, quod Lucas depinxit imagines Christi, & Virginis. Et dicitur, quod Christus suam imaginem, Abagaro Regi direxit. Et dicunt aliqui, quod continetur in Ecclesiastica historia, sed nos perquisiuimus Ecclesiasticam historiam, inuenimus autem ibi epistolam, quam misit Abagarus Rex Christo, & responsonem, quam misit Christus Regi Abagaro. Nam cum Rex Abagarus peteret, quod Christus iret ad ciuitatem illam, in qua regnabat, & dimitteret Iudaicam gentem ei ingratam. Respondit Christus, quod illuc non iret, sed mitteret ad eum vñm de discipulis, qui eum curaret, & missus fuit illuc Taddaeus, qui curauit, & conuertit Regem, & gentem suam: sed de imagine Christi, missa Regi Abagaro, non inuenimus, nec dicimus hoc esse falsum, quia multa sunt, quae non reperuntur in scriptis.

Aduertendum tamen; quod tangitur communiter triplex ratio, quare bonum fuit introducere vñm imaginum: vñs vna ratio, instructio laicorum rudium, nam rudes, & laici per picturas, & imagines, quasi per quosdam libros edocentur; vñdē dicuntur picturae libri laicorum & rudium. Secunda ratio potest esse medicina nostra, quia per huiusmodi picturas reducuntur nobis ad memoriam facta Christi, & Sanctorum.

Tertia ratio potest esse deuotio nostra, quia excitatur affectus deuotionis nostrae, picturas huiusmodi sapius intuendo.

ARTIC. III.

Utrum Crux Christi sit adoranda adoratione latría. Conclusio est affirmatiua.

D. Thom. 3. p. q. 25. art. 4. Caiet. Medina ibidem. Cabrera item disput. vnica. Ioseph. Ragusa tom. 2. 2. disp. 54. & 59. D. Bonau. in 4. d. 9. q. 4.

VTERIVS dato, quod non solū humanitati Christi, sed eiusdem quoque imagini debeat adoratio latría, potest rationabiliter dubitari, qualis adoratio debetur cruci Christi? Et videtur, quod crux Christi non sit adoranda adoratione latría. Nam sicut Christus secundum humanitatem fuit passus in cruce, sic secundum Deitatem dicitur sedere in coelo, iuxta illud: *Coelum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum; sed*

coelum non est adorandum adoratione latría: ergo neque crux. Præterea. Res inanimata est indignior homine: sed honor latría non est exhibendus nisi ei, quod est super hominem: Cruci ergo quae est res inanimata, talis honor non est exhibendus. Præterea. Christus habet maiorem affinitatem ad Beatam Virginem, de qua assumpsit carnem, quam ad crucem, in qua fuit crucifixus: sed Beatæ Virgini non debetur honor latría, vt patebit: ergo multò minus talis honor debetur cruci.

IN CONTRARIUM est, quia reliquiae aliorum Sanctorum honorantur eodem honore, quo honorantur ipsi Sancti. ergo cum crux possit computari inter reliquias Christi debet honorari eodem honore, quo honoratur Christus; sed Christus honoratur honore latría: ergo &c.

Præterea. Crux est quaedam imago Christi crucifixi: sed imago Christi crucifixi est adoranda latría: ergo &c.

Præterea. Crux est quaedam imago Christi crucifixi: sed imago Christi crucifixi est adoranda latría: ergo &c.

AR. c. 7.

Reliquiae Sanctorum honorantur eodem honore, quo honorantur Sancti.

Crux dicitur imago Christi crucifixi.

RESOLVTIO.

Cruce, in qua Christus pependit, ut res est, adorari debet hyperdulia ratione contectus membrorum Christi: ut autem est imago Christi crucifixi, latria adoranda est, sicut alie cruces, in quibus Christus non pependit, quæ non ut res, sed ut imagines sunt adorandæ eadem adoratione, qua prototypus, idest Christus crucifixus.

Cruce illa, in qua Christus pependit, ut res, est adoratio hyperdulia: ut imago est, adoratione latriæ est adoranda.

Dan. c. 9.

Dux sunt dulia species.

Hyperdulia dicitur quasi excellens dulia.

RESPONDETUR, quòd crux Christi dupliciter potest accipi, vel pro illa, in qua pependit, vel pro quacunque alia. Si loquamur de cruce, in qua Christus pependit, sic potest talis crux dupliciter considerari, vel ut res quædam est, vel ut imago Christi est, utroque enim modo debetur ei honor, & reuerentia; Nam ipsis vestibus Sanctorum, quia tetigerunt Sanctos exhibemus reuerentiã: ergo multo magis cruce Christi, qui non solum est Sanctus, sed est Sanctus Sanctorum, iuxta illud Danielis: *Vt impleatur visio, & prophetia, & ungetur Sanctus Sanctorum.* Secundo potest considerari crux illa, in qua pependit Christus, non solum ut res quædam est, sed ut imago crucifixi, & hoc est sibi commune cum omnibus alijs crucibus, quia quælibet crux est imago Christi, repræsentans Christum, extendentem brachia sua in cruce. Primo enim modo crux, in qua pependit Christus, debet adorari non adoratione latriæ, quia non fuit assumpta in vnitatem personæ, sed adoratione duliæ, vel potius hyperduliæ. Nam duæ sunt species duliæ, vna quæ debetur cuilibet rei sanctæ; cuilibet enim rei sanctæ debetur quædam reuerentia, quæ communi nomine potest vocari dulia; sed rei sanctæ, vbi inuenitur quædam excellentia sanctitatis tribuenda est reuerentia in quadam excellentia, Ideo dicta est talis reuerentia hyperdulia, quasi excellens dulia. Talis autem honor, & reuerentia debet exhiberi tali cruce, in qua pependit Christus, quia tetigit rem sic excellenter sanctam; sed illi cruce, in qua pependit, non ut res quædam est, sed ut imago crucifixi est, debetur adoratio latriæ, quia idem honor de-

A betur imagini, & suo prototypo, ut patet per Damascenum, & Basilium, & habetur à Damasceno lib. 4. cap. 8.

D. Damasc. lib. 4. cap. 8.

Ex his autem patere potest quid dicendum de alijs crucibus, in quibus non pependit Christus; nam talibus crucibus non potest exhiberi honor, & reuerentia, ut res quædam sunt, quia sunt ligna, lapides, vel metalla: sed solum debetur eis talis honor, & reuerentia, ut sunt imagines Christi crucifixi, quia quælibet habet brachia extensa, repræsentans Christum crucifixum, extendentem sua brachia.

Alie cruces in quibus Christus non pependit, ut res sunt, non debent adorari, sed tñ ut imagines sunt.

B Immo ut plurimum in crucibus est pictura crucifixi, vel sculpta est ibi imago crucifixi, ut magis expressè sit ibi imago. Talibus ergo non debetur honor, nisi imaginis, qui est idem cum honore, qui debetur prototypo, & illi, cuius est imago; talis autem est honor latriæ, qui debetur soli Deo, nam verè Deus erat ille, qui fuit crucifixus.

RESP. AD ARGUMENTA.

C Ad primum dicendum, quòd cælum, quamuis sit sedes Dei, non tamen est vnitum Deo in persona, sed caro Christi, quæ fuit in cruce crucifixa, est vnita Christo in persona, quia caro illa non fecit de se personam, sed sustentata est in persona Verbi, ab æterno in esse constituta; imò ipsi cælo non solum non debetur honor latriæ, Verùm nec debetur ei honor duliæ, vel hyperduliæ, cum (ut communiter dicitur) non sit res viua, nam honor duliæ, vel hyperduliæ non debetur nisi rei viuæ, vel propter rem viua; si namque adoramus vestes Sanctorum, hoc est propter res viuas, quia credimus eas viuere, & regnare in cælis cum Deo.

Cælum est sedes Dei, sed non est Deo vnitum in persona: caro autem Christi est Deo vnita in persona: ideo non valet similitudo.

Hyperdulia siue dulia solum rei viuæ, vel propter rem viua exhibetur.

Ad maiore argumenti dicitur, quòd crux, in qua pependit Christus ratione contactus membrorum Christi, est excellentior homine, & sic debetur ei honor: hæc autem, & alie cruces, ut sunt imagines Christi crucifixi dicuntur, quia homine excellentiores: & ideo adorandæ.

D Ad secundum dicendum, quòd argumentum arguit de cruce, in qua pependit Christus, & sic cruce illi, in quantum est res quædam, debetur honor, & reuerentia; Nam si vestibus, quæ tetigerunt Sanctos, debetur honor, & reuerentia, multo magis cruce illi, quæ tetigit Sanctum Sanctorum, est honor in quadam excellentia exhibendus. In hoc ergo habet crux illa excellentiam supra hominem, quia tetigit hominem Deum, qui creauit hominem,

nem, & fecit seipsum hominem. Sed si loquamur de alijs crucibus, tunc illę sunt adorandę, non vt res quędam sunt, sed vt imagines crucifixi sunt. Et quia idem honor debetur imagini, & suo prototypo, adorandę sunt adoratione latrię, sicut & ipse Christus.

Ad tertium dicendum, quod si comparamus crucem illam, in qua pependit Christus, vt res quędam est, sic non debetur ei tantus honor, quantus debetur Matri; nam licet crux illa, in qua pependit Christus, vt res quędam est, honoretur honore hyperdulię, quia tetigit carnem Christi, multo magis tali honore debet honorari Mater, quia de ea, & de purissimis sanguinibus eius fuit assumpta, & formata caro Christi: sed si loquamur de cruce illa, vel de crucibus alijs, vt sunt imagines Christi crucifixi, quia idem honor debetur imagini, & suo prototypo: sicut Christo, qui erat verus Deus, debetur maior honor, quàm suę Matri, sic non est inconueniens, quod cruci Christi debeat maior honor, quàm suę Matri.

Prędictam sententiam de adoratione Crucis cum hac ipsa responsione ad tertium docuit quoque S. Tomas in 3. d. 9. q. 8. art. 2. quęstionculla 4. ferę eisdem verbis, eandem tenet Marfilus q. 8. art. 2. & Henricus Quodlib. 10. q. 6. sed magis recepta est altera, quam in 3. p. q. 25. art. 4. ipem Angelicus docuit, nimirum adorandā quoque esse adoratione latrię Crucē in qua Christus pependit, ex contactu ad ipsius membra, & ex hoc quod eius sanguine est perfusa. Concilia verò, pręsertim 7. Synodus & Patres tūm ibi, tūm alibi, rationem imaginis, vt pręcipuam in adoratione Crucis assignant, quia non solum de illa ipsa Cruce, in qua Christus pependit, sed de quacunque diffiniunt.

ARTICVLVS IV.

Vtrum Beate Virgini sit latria exhibenda. Conclusio est negatiua.

D. Thom. 3. p. q. 25. ar. 5. Cabrera. Caiet. Medina. ibidem. Ioseph. Ragusa tom. 2. disp. 43. & 44. Valquez disp. 100 cap. 1. & 2. D. Bon. in 3. d. 9. q. 3.

AL TERIVS etiam dubitatur, Vtrum Beatę Virgini sit latria exhibenda. Et videtur, quod sic: quia secundum Damascenum honor Ma-

D. Damasc.

A tris refertur ad Filium: sed Filius est honorandus honore latrię: ergo & Mater.

Pręterea. Mater facta est particeps patris honoris cum Filio, quia dicitur Regina Mundi, & Domina Angelorum, sicut dicitur Rex mundi, & Dominus Angelorum: ergo debetur idem honor Matri, & Filio: sed Filio debetur honor latrię; ergo &c.

Pręterea. Augustinus in sermone de Assumptione Beatę Virgini, ait: *Corpus Virginis non est incineratum, quia erat eiusdem naturę cum corpore Filij*: sed ijs, quę sunt eiusdem naturę, debetur idem honor: ergo si corpori Filij, & ipsi Filio debetur honor latrię, corpori Virginis, & ipsi Virgini debetur talis honor.

IN CONTRARIVM est, quia Virgo est pura creatura; sed latria debetur soli Creatori: ergo non debetur Virgini.

Pręterea. Ipsa Virgo adorat Deum latria: non autem competit ei recipere, sed exhibere talem honorem, cum non possit ei competere creare, sed creati; ergo honor latrię Virgini non est exhibendus.

RESOLVTIO.

B. Virgini latria adoratio non debetur, quia ipsa non est Deus, neque assumpta in vnitatem personę Filij Dei, vt Christi humanitas neque representat Christum crucifixum, vt crux Christi, quibus duntaxat latria honor tribuitur sed excellentior dulia, & hyperdulia, quia erat sic sancta, & Filij Dei Mater.

RESPONDEO, quod latria est honor soli Deo debitus, ideo nulli debetur talis honor, nisi quia est Deus, vel quia assumptum est in vnitatem personę eius, vel quia repręsentat illum, qui est verus Deus. Primo modo debetur adoratio latrię personę Christi, quę est verus Deus. Secundo modo debetur huiusmodi adoratio humanitati Christi, quę est assumpta in vnitatem personę eius, qui est verus Deus. Tertio modo debetur adoratio-

D. P. Aug. in serm. de Assumpt. B. Virg. 10. 10.

B

C

D

ratio latriæ imagini Christi, quæ repræsentat illum, qui est verus Deus: Beatæ autem Virgini, cum sit persona distincta à Filio, & cum non possit adorari, vt assumpta in vnitatem personæ Verbi, quia est persona distincta à Verbo, nec etiam adoretur vt imago Christi, qui erat Deus, & homo, non potest dici, quòd sibi debeat honor latriæ, sed duliæ, vel hyperduliæ: Dulix quidem, vt erat sic sancta Domina; Hyperduliæ verò, quia nō solum erat sic sancta, verum etiam erat Mater Dei. Tamen debemus aduertere, quòd non omnes honores duliæ, & hyperduliæ sunt æquales; nam etsi Beata Virgo honoratur honore duliæ, sicut alij Sancti, & hyperduliæ sicut excellenter Sancti, ipsa tamen est excellentior omnibus excellenter Sanctis.

RESP. AD ARGUMENTA.

Honor Matris refertur ad Filium non vt imaginis ad imaginatū; sed vt personæ humanæ ad personam diuinam.

Ad primum dicendum, quòd honor Matris refertur ad Filium, non quia idem sit honor Matris, & Filij, sicut imaginis, & sui prototypi, quia hoc modo nullus honor deberetur Matri, secundum se, sicut nec hoc modo aliquis honor exhibetur imagini, secundum se, sed omnis honor, qui exhibetur imagini, exhibetur ratione prototypi; & licet honor, qui exhibetur Matri, sit propter Filium; tamen ex hoc non habetur, quòd Matri Christi debeat honor latriæ, quia cum habeat personam distinctam à Christo, oportet, quòd honor ille, qui debetur personæ eius, sit alius, & distinctus ab eo, qui debetur personæ Christi. Est enim persona Christi verus Deus, & ideo ei debetur honor latriæ; Virgo namque non erat Mater eius in eo quod Deus, sed in eo quod homo, & ideo honor latriæ sibi non debetur.

Aliter dicitur Christus Rex mundi, & aliter B. Virgo dicitur mundi Regina, ille est Rex creatae, non est creator, sed mater creatoris, ideo illi, & nō isti debetur latria.

Ad secundum dicendum, quòd Christus Filius Virginis sic est Rex, & Dominus Mundi, quòd est creator, qui creauit mundum: Virgo autem non est hoc modo Regina mundi, quòd sit creatrix mundi, sed quia est Mater Creatoris mundi, à qua non accepit naturam diuinam, secundum quam creauit mundum, sed natu-

ram humanam, secundum quam passus est in mundo.

Ad tertium dicendum, quòd corruptio quæ opponitur incinerationi, sicut non fuit facta in carne Christi, quam assumpsit de Virgine, ita piè debemus credere, quòd non fuit facta in Virgine: sed corpus Virginis est associatum carni Christi Dei Filij, in coelo empyreo. Nam si Christus reuelauit presbytero Luciano corpus B. Stephani, & Gamalielis, vt fieret eis debitus honor, multò magis reuelaret corpus Matris, si esset in terris; & ideo cum nullus honor fiat sibi, quantum ad hæc omnia, credendum est ipsum non esse in terris, sed in coelo cum corpore Filij.

Ad formam autem argumenti, in honore latriæ dici debet, quòd licet caro Christi sit adoranda adoratione latriæ, hoc non est propter se, sed propter personam Verbi, ad cuius vnitatem assumpta est, sed cum Beata Virgo sit alia persona à persona Filij, sibi honor latriæ non potest competere.

Christus reuelauit Luciano presbytero vt honoraret corpora B. Stephani, & Gamalielis

B. Virginis assumptione cum corpore glorioso comunicaret Theologi cum Sanctis Patribus, adeo vt oppositum teneri non possit sine errore: quæ tamen veritas non est de fide, vt contendit Catharinus lib. 4. contra Ciceronem, quia non adest testimonium sacre Scripturæ, neque Ecclesiæ definitio.

ARTIC. V.

Vtrum honor latriæ sit exhibendus Sanctis. Conclusio est negatiua.

D. Thom. ar. 6. Medina. & Caiet. ibidem. Vasquez ad 3. p. disp. 97. & 98. per totas.

ALTERIVS fortè dubitaret aliquis, Vtrum honor latriæ sit exhibendus Sanctis. Et videtur, quòd sic, quia latria exhibetur Deo ratione Deitatis; sed Sancti dicuntur quodammodo participes Deitatis, cum dicantur *Dij*, iuxta illud, *Ego dixi, Dij estis*. ergo Sanctis, tanquam *Dijs* est honor latriæ exhibendus.

Præterea. Imago impressa diuinitus est nobilior, quàm illa, quæ est facta per homines, sed imagini Christi, quæ est facta per homines debetur honor latriæ: ergo multò magis hominibus Sanctis debetur honor latriæ, in quibus sunt imagines Dei

Dei factę diuinitus, quia homo factus est ad imaginem Dei: ergo &c.

Pręterea. Geneseos 18. de Abraham dicitur: *Tres viros vidit, & vnum adorauit.* vt potest patere per Magistrum in historijs, quod vnum illum virum adorauit adoratione patrię: ergo &c.

IN CONTRARIUM est, quia habetur Actuum cap. 18. de Paulo, & Barnaba, qui prohibuerunt eos, qui volebant eis sacrificare: ergo sacrificium, & honor patrię non est exhibendus hominibus, quantumcunque Sanctis.

Pręterea. Esther 13. loquitur de Mardocheo, qui noluit adorare Haman, ne honorem Dei videretur ad homines transferre: ergo &c.

RESOLVTIO.

Sanctis patrię adoratio non debetur, quia non habent virtutem, & potentiam creandi, propter quam soli Deo patrię debetur, qui solus est creator.

RESPONDEO, quod honor patrię (vt patuit in solutione secundi argumenti secundę quęstionis) non exhibetur alicui, nisi propter virtutem, & potentiam creandi: vt quia creauit nos Deus, & quod habemus, hoc est ab ipso. & quia nullus homo habet aliquid, quod non acceperit à Deo, ideo debetur sibi honor patrię: secus autem est de creatione, & fruitione: sumus enim creati a Deo, & fruimur ipso Deo: exiimus ab eo per creationem, tanquam ab efficiente, & tendimus in ipsum, tanquam in finem, vt fruamur ipso; sed in exitu ab eo per creationem nullus potuit esse adiutor, vel coadiutor Dei, quantum verò ad tendere in ipsum tanquam in finem, vt fruamur eo, possunt esse homines coadiutores, iuxta illud Apostoli: *Coadiutores enim Dei sumus*, & ideo si concedimus, quod homo fruatur homine in Domino, iuxta illud ad Timot. *Te fruar in Domino*; solo Deo est fruendum, & possumus creatura frui non in se, sed in Domino, vel in Deo, in quantum iuuat nos, vt fruamur

A Deo, verum honor patrię, qui debetur Deo, nõ debet exhiberi sanctis hominibus, cum talis honor exhibeatur Deo propter creationem, in qua creatione nec sancti homines, nec vlla creatura potuit esse adiutrix Dei.

RESP. AD ARGVMENTA.

Ad primum dicendum, quod sancti viri possunt esse participes Deitatis, vt fruantur Deo, sed non vt sint principium nostri esse, vt sumus per creationem a Deo, & possunt esse coadiutores Dei, vt fruamur ipso, sed non vt per creationem exeamus ab ipso, & ideo si vnus homo potest frui alio homine in Deo, non debet honorari honore patrię cum Deo.

Ad secundum dicendum, quod non est simile de imagine naturali, & de imagine artificiali, quia imagini artificiali non debetur aliquis honor secundum se, propter quod honor, qui exhibetur tali imagini, referendus est ad prototypum; Honoratur ergo eodem honore cum suo prototypo, & quia Christo debetur honor, & adoratio patrię, ideo imagini Christi debetur talis adoratio: sed imagini naturali, sicut homo factus est naturaliter ad imaginem Dei, quia natura sua, vel anima sua, quę est principalior pars naturę humanę, facta est ad imaginem Dei, tali imagini debetur honor secundum se, & talis honor non debet esse patrię, cum nullus homo quantumcunque sanctus (loquendo de homine puro) fuerit coadiutor Dei in opere creationis, ratione cuius debetur patrię.

Ad tertium dicendum, quod illi tres viri, secundum quosdam fuerunt tres Angeli, sed Angeli non possunt apparere in proprijs corporibus, cum sint incorporei, formant ergo sibi corpora, in quibus apparent. Sicut ergo vnus carpentarius potest facere imagines hominis, ita illi Angeli formauerunt sibi corpora ad imaginem trium virorum. Ideo Abraham tres vidit, & vnum adorauit, quia in illis tribus viris cognouit, & intellexit Trinitatem, vbi sunt tres personę, & vnus Deus. Vel possumus dicere, vt videtur Magister sentire in historijs, quod vnus illorum trium

Sanctos esse participes Deitatis, bifaria intelligi potest, vel vt Deo fruantur, vel vt sint principium nostri esse, concurrentes cum Deo ad creationem: primo modo conceditur: secundo negatur.

Duplex imago, naturalis, & artificialis: prima sibi se est capax adorationis, sed non latrię: secunda secundum se non est capax adorationis, sed bene vt imago, est, & sic adoratur eadem adoratione, qua prototypus

Nulla creatura potest Deum adiuuare in opere creationis.

Abraham in tribus viris qui ei apparuerunt intellexit diuinarum personarum Trinitatem.

Gen. c. 18.

Act. c. 18.

Esther c. 13

1. Cor. c. 3.

Ad Phil. Mon. c. 1.

Magist. hist. dicit vnum illorum triū fuisse Dei Filium, alios duos fuisse Angelos significantes Moysen, & Eliam: si ergo vnū adorauit latria, parēt solū Deum tali adoratione adorasse.

trium virorum fuit Dei Filius apparens Abrahæ in specie viri, & alij duo viri fuerunt Angeli, quasi comites, & socij eius, vel præcones ipsius, significantes duos præcones, Moysen, & Eliam, quorum vnus, scilicet Moyses, prænuñciauit aduentum eius in carnem; alius, scilicet, Elias, præcedet aduentum eius ad iudicium. Ideo Abraham tres vidit, & vnum adorauit, quorum vnus erat Dei Filius, adoratus vera adoratione cum Patre, & Spiritu Sancto, cum quibus est vnus Deus.

A R T I C. VI.

Utrum alicui creatura possit sine peccato exhiberi honor latriæ. Conclusio est negatiua.

Apoc. e. vi.

VLTERIVS videtur, quòd sine peccato alicui creaturæ potest honor latriæ exhiberi: Nam Apocalip. cap. vltimo legitur, quòd Ioannes voluit adorare Angelum, & prohibitus est ab eo: ergo noluit ipsum adorare duliæ, quia talis honor potest exhiberi sanctis hominibus, vel sanctis Angelis: voluit igitur ipsum adorare latriæ; si ergo hoc esset peccatum, esset peccatum mortale, sed sufficit velle peccare mortaliter, ad hoc, quòd quis peccet mortaliter. Ioannes ergo, volendo hoc, mortaliter peccasset, quod erat impossibile, cum esset confirmatus in gratia: ergo &c.

Præterea. Opus semper secundum intentionem est iudicandum: Si igitur appareret malus Angelus in figura Christi, adorans eum adoratione latriæ posset habere bonam intentionem: ergo &c.

Præterea. Si quis adoraret hostiam non consecratam adoratione latriæ, credens ipsam esse consecratam, non peccaret, aliter totus populus esset in periculo, cum nesciat, an sacerdos dicat verba consecrationis, vel non: ergo &c.

IN CONTRARIUM est, quia si illud, quod quis debet in recognitionem dominij domino temporali, exhibe-

Aret alteri quàm suo domino, esset grauius puniendus: ergo multò magis sumus grauius puniendi, & peccamus mortaliter, si cultum latriæ, quem debemus soli Deo, alteri exhibeamus.

R E S O L V T I O.

Nulli creaturæ debetur latriæ honor, sed soli Creatori, vel creaturæ assumptæ in vnitatem personæ Creatoris propter rationem superius assignatam.

B RESPONDEO, quòd creare, & creari sunt opposita, & quod idem sit creatura, & Creator, secundum se est impossibile. Potest tamen creatura, vel res, & natura creata assumi in vnitatem personæ eius, cuius est creare, sicut fuit humanitas assumpta in vnitatem personæ Filij Dei, qui erat verus Deus: propter quod talinaturæ potest exhiberi honor latriæ, non secundum se, quia ei non competit creare, sed vt assumpta est in vnitatem personæ eius, cui competit hoc agere, & cui competit creare. Adoramus ergo carnem Christi, animam, & humanitatem adoratione latriæ propter personam Filij Dei, ad cuius vnitatem hæc sunt assumpta.

R E S P. A D A R G V M E N T A.

Ad primum dicendum, quòd argumentum peccat in materia, quia assumit falsa, non enim fuit Ioannes prohibitus ab Angelo ne adoraret ipsum, quia voluerit ipsum adorare adoratione latriæ, sed quia volebat ipsum adorare adoratione duliæ, qui honor poterat exhiberi Angelo sine peccato, quod etiam (vt communiter dicitur) fecit Angelus propter tria, primò ad ostendendam dignitatem ipsius Ioannis, qui multis Angelis dignior erat: secundò ad euitandam speciem Idololatriæ, quia cum appareret ille Angelus in aliquo corpore assumpto, si adorasset illud corpus, fuisset ibi quidam modus idololatriæ. Nam ideo prohibita est idololatria, quia in Idolo, vel aliquo corpore loquebatur spiritus. Tertiò ne hoc faceret fuit prohibitus ad ostendendam digni-

Negatur secunda consequentia argumenti, quia Ioannes voluit adorare Angelum adoratione duliæ, quam recusauit Angelus propter tria.

Idololatria est prohibita.

gnitatem humanæ naturæ, & ista videtur ratio magis litteralis; & verior, quia dixit Angelus Ioanni, hoc volenti facere: *Vide ne feceris, conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum.* Nam postquam Dei Filius non apprehendit Angelos, sed semen Abrahamæ, & non assumpsit naturam Angelicam, sed humanam, ex hoc magna dignitas collata est toti naturæ humanæ. Propter quod si ante incarnationem sustinebant Angeli, vt adorarentur ab hominibus, post incarnationem noluit hoc sustinere ille Angelus, qui apparuit Ioanni, vt ostenderet quanta dignitas collata fuerit humanæ naturæ ex incarnatione Verbi.

Humanæ nature dignitas quanta,

In rebus in solitis debet homo cum magna cautela ad diuina recurrere, & diligenter examinare veritatem, neque de facili debet omni spiritui credere.

1. Cor. c. 11

1. Io. c. 3.

Cum adoramus hostiā consecratā, sufficit habitualiter habere intentionē ad istam conditionē, si ibi est Christi corpus.

Ad secundum dicendum, quòd si appareret Diabolus in specie Christi, non posset aliquis adorare eum sine peccato: nam hoc esset res insolita, & quando insolita fiunt, cum magna deliberatione debet quilibet se ad diuina habere, ideo non debent adorare Diabolū sic apparentem, nisi multis modis examinetur, an esset Christus: *Nam multoties Angelus Sathana se transfiguratur in Angelum lucis,* suggerendo homini quod est malum sub specie boni; & ideo *non debemus omni spiritui credere, sed probare, & diligenter examinare spiritus, idest spirituales motus mentis nostræ, vtum sint ex Deo.*

Ad tertium dicendum, quòd hostia consecrata adoranda est adoratione latriæ, quia verè est ibi corpus Christi, illud idem, quod traxit de Virgine, & quod ascendit in cœlum, tamen quia non apparet ibi corpus Christi sub propria specie, sed sub specie panis, semper adoramus eum sub ista conditione, si est ibi corpus Christi, verum non oportet semper hanc conditionem exprimere verbis, nec actu cogitare in mente, sed sufficit habitualiter hoc habere.

A DISTINCTIONIS IX.

QVAESTIO TERTIA PRINCIPALIS.

Propter quid & quomodo Deo sit exhibenda adoratio latriæ.

ECLARATO secundo, quæritur de tertio, qualiter, & propter quid Deo sit exhibenda adoratio latriæ, quæ habet Articulos tres.

Primus est Vtrum Deo sit exhibenda adoratio latriæ propter eius potentiam.

Secundus, Vtrum eadem latria debeatur Patri, Filio, & Spiritui Sancto.

Tertius, Vtrum debeamus exhibere latriam secundum corporales ritus.

ARTIC. I.

Vtrum Deo sit exhibenda adoratio latriæ propter eius potentiam.

Conclusio est affirmatiua.

D primum sic proceditur, videtur, quòd Deo debeatur adoratio latriæ propter eius potentiam: nam dominus dicitur propter potentiam, quam habet coercendi subditam creaturam; cuius ergo latria sit virtus debita Deo, videtur, quòd debeatur ei talis seruitus ratione suæ potentia.

Ita via agnoscitur pro cœlutione, non contra conclusionem præsentis quaestionis: ideo illis Aegidius respondet.

Præterea. Videtur, quòd debeatur ei talis seruitus ratione suæ sapientia; nam Theos, quod est idem quod Deus, habet triplicem interpretationem, vt vult Damascen. lib. 1. cap. 12, quia vel dicitur à *Thein*, quod est currere, quia Deus sua prouidentia, quasi succurrat, & confoveat omnia, vel ab *Aethin*, quod est arde- re, quia Deus est ignis consumens, vel ardens; vel dicitur à *Theasta*, quod est vide-

Nomen Dei quid significet.

videre, quia nihil latet eum, & omnia contemplatur. Cum ergo hoc pertineat ad sapientiam: videtur, quod Deo debeatur latria propter eius sapientiam.

Præterea. Videtur, quod Deo debeatur latria propter eius bonitatem; nam ideo debemus Deo seruire, quia sumus ab ipso; sed secundum Augustinum, *quia bonus est, sumus*: ergo propter eius bonitatem debemus ei seruitutem, quæ est latria.

RESOLVTIO.

Deo latria debetur propter potentiam, sapientiam, & bonitatem, quæ omnia ad creationem requiruntur: potentia vt possit, sapientia, vt sciat, & bonitas, vt velit nos creare, in qua creatione fundatur cultus latria.

RESPONDEO dicendum, quod cum quæritur, Vtrum debeatur Deo latria propter potentiam, vel propter sapientiam, vel propter bonitatem, dici debet, quod latria debetur Deo, in quantum Creator noster est, vt dicit Glossa super Ps. 7. qui incipit: *Domine Deus meus in te speraui, &c.* Vbi dicitur in Glossa. *Est Deus omnium per creationem, cui debetur latria; ergo propter omnia illa debetur sibi latria, quæ requiruntur ad hoc, vt sit Creator noster; Hæc autem tria sunt Potentia, Sapientia, & Bonitas: nam sine potentia non potuisset nos creare; sine bonitate noluisset nos creare; sine sapientia nesciuisset nos creare. Et ideo dicit Augustinus de Deo: Quia bonus est, sumus.* Et Dionysius 4. de Diuin. nomin. ait, loquens de Deo, quod ipse est omnium causa propter bonitatis excessum: ergo propter omnia ista tria, videlicet, propter potentiam, sapientiam, & bonitatem, quæ omnia concurrunt ad creationem nostram, adorandus est Deus latria. Et quia fortè nullus dubitaret, quod potentia requiritur ad creationem rerum, quia Deus sine potentia creare non posset; & quod requiritur ibi bonitas, quia est magnæ bonitatis evidens ostensio, quod voluerit nos creare, bonitatem suam communicando. Verùm quia fortè de sapientia non esset sic notum, vel manifestum, possumus de sapientia specialem

Glos. super
Psal. 7.

Ad creatio-
nem requi-
ritur Dei
potentia,
qua possit,
bonitas,
qua velit,
& sapientia
qua sciat
nos creare.

D. Dion. de
diuin. nomi-
n.

A rationem adducere. Nam cum videamus naturam sic ordinatè procedere, & tendere in suos fines, vel in suum finem, oportet, vt dirigatur ab aliquo agente per sapientiam, & intellectum, cum agens naturale non possit esse primum agens, quia non agit nisi motum ab alio. Cum ergo creatio sit prima actio, & sit actio primi agentis, oportet, vt tale agens agat per sapientiam, & intellectum. Omnia ergo præfata tria concurrunt ad creationem, propter quam Deus est adorandus latria.

ARTIC. II.

Vtrum eadem latria debeatur Patri, Filio, & Spiritui Sancto. Conclusio est affirmatiua.

SECUNDO dubitatur, Vtrum eadem latria debeatur Patri, & Filio, & Spiritui Sancto. Et videtur, quod non; Nam secundum fidem debemus dirigi in ea, quæ debemus Deo: sed secundum fidem est alius articulus de Patre, alius de Filio, alius de Spiritu Sancto: ergo non eadem latria debetur omnibus tribus.

Præterea. Honor debetur personæ agenti. Actio enim non debetur naturæ, sed supposito, vel personæ, iuxta illud Philosophi in 1. de anima: *Non hæc anima, sed homo per animam*, vt habet translatio vetus, *vel homo anima*, vt habet translatio noua, & in idem redit. Homini enim competit agere anima, idest per animam: vult enim Philosophus ibi, quod ipsum reminisci, ipsum addiscere, & intelligere non competit animæ, sed homini per animam. Cum ergo Pater, Filius, & Spiritus Sanctus non sint vna, & eadem persona, sed alia, & alia, non debentur eis vna, & eadem latria.

Præterea. Humanitati Christi exhibetur vnus, & idem honor cum Verbo; sed hoc non potest intelligi, quod sit ratione naturæ, sed ratione personæ Verbi, & sunt

Arist. 1. de
An. 25. 64.

tunc idem quod prius, quia cum sit alia, & alia persona Patris, & Filij: ergo &c.

D. Damasc. lib. 3. c. 5.

IN CONTRARIUM est Damascen. lib. 3. cap. 5. qui loquens de Christo, quod est Deus perfectus, & homo perfectus subdit: *Adoramus ipsum vna adoratione cum Patre, & Spiritu Sancto.*

R E S O L V T I O.

Quia Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sunt vnus Deus, vnus Creator, & vnum principium creaturarum, ideo eis vna, & eadem patriæ adoratio debetur.

RESPONDETVR, quòd cum patriæ, vt dictum est, debeatur Deo ratione creationis; & secundum August. 5. de Trin. cap. 13. *Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sunt vnus Deus, & vnum principium ad creaturam, non duo, vel tria principia.* & ex hoc debeatur eis adoratio patriæ ratione creationis, & ratione,

D. P. Aug. 5. de Trin. c. 13, tom. 3.

qua sunt principium creaturæ, vt planè patuit per Damascen. lib. 3. cap. 8. Hanc veritatem possumus ita declarare, quia non est simile de natura creata, & de

D. Damasc. lib. 3. c. 8.

Nature creatæ non competit per se subsistere.

Res sicut se habet ad esse, ita se habet ad agere.

natura diuina. Nam natura creata non est suum esse, & secundum se non competit ei subsistere, sed subsistit in ipso supposito. Et quia res sicut se habet ad esse, ita se habet ad agere, ideo naturæ creatæ, & naturæ, quæ est ipsa forma, non tribuimus quod agat, sed quod sit ratio agendi: suppositum autem est illud, quod per se agit, quia est illud, quod per se habet esse, & per se subsistere, idcirco est id, quod habet per se agere. Anima autem in homine, quæ est ipsa forma, vel ipsa natura, quæ est forma, non intelligit, nec agit, sed homo, vel ipsum suppositum agit, vel intelligit per animam. Sed non sic est de natura diuina, competit enim ei per se subsistere, & per se esse, cum sit ipsum esse, & ideo eidem secundum se competit agere. Vnde Damasc. lib. 3. cap. 13. ait: *Indiuisa sunt opera Trinitatis, quia indiuisa est substantia, & indiuisa est voluntas. Omnia enim ibi, scilicet in*

Nature diuina competit per se esse, & per se agere.

D. Damasc. lib. 3. c. 13.

Aegid. super iij. Sent.

A diuinis, *præter relationem, transeunt in substantiam.* Virtus ergo, & potentia, per quam creat Deus, est ipsa diuina substantia: & diuina voluntas, cui attribuitur opus creationis, est ipsa diuina substantia, iuxta illud Damascen. lib. 1. cap. 8. *Creatio verè in Dei voluntate opus existens, non est coæterna Deo.* Quod autem in Deo sit idem esse, & subsistere, patet per Augustinum lib. 8. de Trinit. cap. 1. vbi vult, quòd in Deo idem est esse, & subsistere. Quapropter ibidem vult, quòd essentia diuinæ competat esse, & subsistere. Ex quo possumus arguere, ipsi essentia diuinæ competere agere, & creare. Sicut ergo Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sunt vna essentia, ita sunt vnus creator, & non debetur omnibus eis, nisi vna adoratio patriæ.

Esse, & subsistere in Deo sunt idem. D. P. Aug. 9. de Trin. c. 1 tom. 3.

Aduertendum tamen, quòd licet sit vna essentia, & vna Deitas in omnibus tribus personis, & ex hoc indiuisa sint eorum opera, cum non sint plures Creatores, sed vnus Creator, nec plures Dij, sed vnus Deus. Tamen Deitas, vel natura diuina in vnaquaque personarum vendicat sibi alium, & alium modum se habendi: Non possumus autem exemplam sufficiens ponere in creaturis: nihilominus magnam similitudinem habet de eadem aqua, quæ est in fonte, in riuo deriuato à fonte solo; & in stagno deriuato à fonte, & à riuo, & à fonte per riuum. Nam Deitas in Patre est tanquam in fonte. Ideo dicit Dionysius de diuinis nominibus cap. 2. *Pater est fontana Deitatis, Filius autem, & Spiritus Sanctus deigenæ dignitatis:* & ita oportet dicere de pullulationibus naturæ diuinæ: nam sicut à fonte pullulat, & oritur riuus, & à fonte, & riuo oritur stagnum; sic à Patre, qui est fontana Deitatis oritur, & gignitur quidam riuus Deitatis, qui est Filius, & à Filio, vel ab huiusmodi fonte, & riuo procedit quoddam stagnum Deitatis, qui est Spiritus Sanctus. Et potest dici Spiritus Sanctus, quòd est stagnum Deitatis, quia ibi sistit, & stat productio diuinarum personarum, vt non sit, vltra Spiritum Sanctum, dare quartam personam in diuinis.

Deitas in vnaquaque personarum sibi vendicat alium, & alium modum se habendi.

Pater est fontana Deitatis, Filius autem, & Spiritus Sanctus deigenæ Deitatis se cūdiū Dion. de diu. nomin.

Aduertendum tamen, quòd istud simile est valdè dissimile, quia aqua prius est

Addita si similitudo est valdè dissimilis.

est in fonte, quàm in riuo, & aliquando magis est in fonte, quàm in riuo, vel fortè è conuersò, quia aliquando plus est de aqua in riuo, quàm in fonte: sed in diuinis personis nihil est ibi prius, aut posterius, vel magis, aut minus, sed omnes tres personæ coeternæ sibi sunt, & coæquales. Est enim in diuinis ordo, secundum quem vna persona est ab alia, sed non quòd vna sit prior alia, vel maior, vel minor alia. In hoc ergo stat solutio totius quæstionis quæsitæ, quòd sicut tres personæ sunt vnus Deus, vnus creator, vnum principium creaturæ, non duo, vel tria principia, sic omnibus eis non debetur nisi vna adoratio latriæ.

In diuinis est ordo vs ab alio, nõ vt post aliud.

RESP. AD ARGUMENTA.

Ad primum dicendum, quòd fides ininitur nostro modo intelligendi, quem ex sacra Scriptura possumus habere de Deo; & quia Pater non est Deus de Deo, & non est ab alio, habet à se suam Deitatem: Filius autem est Deus de Deo, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero, vt in Symbolo dicitur: sed Spiritus Sanctus est Deus de Patre, & Filio procedens: ergo propter hunc alium, & alium modum, secundum quem vna Deitas est in pluribus personis, sunt plures articuli Fidei de ipsa Trinitate, sed quia omnes tres personæ sunt vnus Deus, & vnus Creator, cum ratione creationis debeatur eis honor latriæ, non nisi vna, & eadem latria est tota Trinitas adoranda.

Non est par ratio de articulis fidei: & adoratione latriæ: quia illi respiciunt diuersos modos habendi Deitatem in personis diuinis: ista verò respicit creationem, quæ eadem est respectu omnium personarum diuinarum: sunt enim vnus, & idè creator.

Actiõ nõ debet in natura potest intelligi dupliciter: vel de natura creata, & sic conceditur: vel de natura diuina, & sic negatur respectu creationis.

D.P. Aug. 7. de Trin. c. 4. tom. 3.

A & propter vnã substantiam, vel naturam omnes tres personæ non sunt, nisi vnus Deus, & vnus Creator, & non debetur eis nisi vna adoratio latriæ.

Ad tertium dicendum, quòd humanitati Christi non competit adoratio latriæ secundum se, sed vt est assumpta in vnitatem personæ Verbi, & ideo vt separata à Verbo, non competit ei adoratio latriæ, sed duliæ, vel hyperduliæ. Propter quod Damasc. lib. 3. vult, quòd latria non competat carni Christi, nisi prout est vnita Deitati. Nam non potest esse vnita personæ diuinæ, nisi sit vnita Deitati, & naturæ diuinæ, cum quælibet persona diuina sit sua Deitas. Propter quod Damasc. lib. & cap. præallegatis ponit exempla de carbone ignito, quòd homo timet tangere carbonem ignitum, non propter lignum, sed propter ignem copulatum, carboni. Sic adoro carnem Christi, & humanitatem eius, non propter se, sed propter Deitatem vnitam carni, & toti humanitati, loquendo de adoratione latriæ, quia adoratio duliæ, vel hyperduliæ debetur humanitati Christi, etiam secundum se.

Humanitati Christi vt separata à Verbo non cõpetit latria, sed dulia, vel hyperdulia.

ARTIC. III.

Vtrum debeamus exhibere latriam secundum corporales ritus. Conclusio est affirmatiua.

Suarez de Relig. tract. 1. lib. 2. per totum.

ERTIO quæritur, Vtrum debeamus Deo exhibere latriam secundum corporales ritus. Et videtur, quòd non: quia in veteri Lege, vbi fie-

bant tales corporales ritus, eramus sub elementis huius mundi seruentes, & quasi sub pædago, sed (vt dicitur ad Galat. 4. *At vbi venit fides, iam non sumus sub pædago*, ergo &c.

Præterea. Vt dicitur Ioannis quarto: *Deus spiritus est, & eos qui adorant eum*

in spiritu, & veritate adorare oportet: ergo non debemus eum colere corporalibus actibus, vel genuflexionibus, aut corporalibus vocibus.

Præterea . Deus est vbique : ergo non debemus adorare eum magis ad Orientem, quàm ad aliam partem .

IN CONTRARIUM est : quia omnia habemus à Deo, animam, & corpus, & res exteriores : ergo secundum omnia debemus eum recognoscere tanquam Deum .

RESOLVTIO.

Cum Deus sit spiritus, debemus eum in spiritu, & veritate adorare : & quia quod fit secundum rectam rationem, in spiritu, & veritate fieri dicitur ; & recta ratio dicat, vt omnia, quæ habemus, referamus ad Deum ; ideo cum habeamus animam, corpus, & bona exteriora, dicat recta ratio, vt Deum anima diligamus ; corpore cantando, genuflectendo, & nos ad terram prosterneudo, eidem seruiamus ; boni denique externis ei luminaria, & alias oblationes offeramus .

RESPONDETUR, quòd, vt in arguendo dicebatur. *Deus spiritus est, & in spiritu, & veritate oportet eum adorare, & Pater tales adoratores querit, qui in spiritu, & veritate adorent eum .* Sed, vt patet, mens nostra, ratio nostra, vel anima rationalis nostra est quidam spiritus . Verùm, quia ratio nostra potest errare, propter quod non sufficit, vt ratio illud dicat, ad hoc, vt fiat, sed oportet, quod illa ratio sit recta, & vera . Quicquid ergo facimus secundum rationem rectam, potest illud dici fieri in spiritu, & veritate : Fit enim illud in spiritu, quia fit secundum rationem, & fit in veritate, quia fit secundum rationem rectam . Et ideo Philosophus definiens virtutem ait : *Virtus est habitus electiuus in medietate consistens, prout recta ratio iudicabit .* Cum ergo latria sit quædam virtus, debemus adorare Deum adoratione latriæ omni modo, quo recta ratio iudicabit ; cum ergo omnia bona nostra, animam, & corpus, & res exte-

Aegid. super iij. Sent.

A riores habeamus à Deo, dicat recta ratio, vt secundum omnia ista adoremus Deum, & colamus ipsum ; colimus enim ipsum, & adoramus secundum animam, habendo ad ipsum deuotionem, & reuerentiam, & dilectionem . Quia enim Deus dedit nobis animam rationalem, per quam diligimus, & reueremur ipsum, debemus ex hoc in specialem deuotionem, & reuerentiam assurgere erga Deum ; potest autem vna virtus vti actu alterius virtutis ; Nam moralia consequuntur speciem ex fine, dicente Philosopho : *Qui furatur, vt machetur, non est fur, sed machus .* fur enim ordinans furtum suum ad hunc finem, qui est mechari, non est fur, sed mechus, quod non esset, nisi moralia traherent speciem ex fine. Formalis ergo ratio, dans speciem actui morali, est ipse finis ; licet ergo virtutis fortitudinis sit agere fortia, tamen si quis agit fortia, non, quia sibi placeant talia opera, sed ad hunc finem, vt habeat inde honorem, non est dicendus fortis, sed magnanimus . Illud ergo verbum Augustini in Enchiridio, *Fide, Spe, & Charitate colitur Deus, non,*

Vna virtus potest vti actu alterius virtutis .

B est intelligendum formaliter, & elicitiuè, sed quia latria, quæ est cultus diuinus, vtitur actibus omnium istarum virtutum ad hunc finem, vt per huiusmodi actus colat Deum, & cognoscamus per tales actus nos esse seruos Dei, quia habemus illos actus, vel illa opera à Deo, vt semper recurramus ad dictum Apostoli, *Nihil habemus, quod non accepimus à Deo ;* sed sicut quia habemus animam à Deo, debemus in specialem dilectionem assurgere erga Deum, quia hoc fiet per animam: sic quia corpus habemus à Deo, dicat spiritus, & veritas, id est recta ratio, vt etiam de corpore nostro seruiamus ipsi Deo ; hoc autem erit, vel corporaliter cantando, vel genuflectendo, & nos ad terram prostrando. Tertiò, quia habemus quoq; bona exteriora à Deo, dicat ratio recta, vt etiam de illis seruiamus Deo offerendo ei luminaria, vel alia bona exteriora .

Formalis ratio dans speciem actui morali est finis .

D. P. Aug. in Enchirid. tom. 3.

1. Cor. c. 4.

RESP. AD ARGUMENTA.

Ad primum dicendum, quòd illi corporales ritus, qui fiebant in Lege veteri,

in. c. 4.

Quicquid fit secundum intentionem re etiam potest dici fieri in spiritu, & veritate.

Arist. 6. Ethic. c. 18.

Sacramēta
sunt: vasa
gratiæ.

Sacramēta
veteris le-
gis confere-
bāt gratiā
ex opere o-
perantis: sa-
cramēta ve-
rò nouæ le-
gis ex ope-
re operato

Hæreticus,
vel infide-
lis baptizās
in forma
Ecclesiæ cō-
suetā, cum
intentione
faciendi
quod facit
Ecclesiā, cō-
suetē sa-
cramētū,
& verē ba-
ptizaret.

Apostolus in
adducta au-
thoritate
nō loquitur
de adoratione
latriæ, sed
de quibusdam
ritibus cor-
poralibus
factis in ve-
teri lege.

Quando sa-
cramētū ali-
quid dictan-
te recta ra-
tione, ado-
rando Deū,
illa adora-
tio dicitur
facta in spi-
ritu, & veri-
tate, etiam
si sit actio
corporalis.

Missæ sacri-
ficiū offer-
ri debet
versus Ori-
entem quin-
que rationibus.

non exhibebant gratiam ex opere operato, sed solum ex opere operantis, prout aliquis deuotè, & reuerenter se habebat ad illos ritus; & ideo illa sacramenta dicebantur elementa egena: sed sacramenta nostra dicuntur vasa gratiæ, quia etiam ex opere operato conferunt gratiam. Nam si quis baptizaret aliquem puerum ante rationis usum, dato, quod nullam deuotionem habeat, in eo quod facit, dum modò baptizaret in forma Ecclesiæ, dato etiam, quod non benè, vel plenè crederet, & si crederet Baptismum nihil esse, dum tamen baptizaret in forma Ecclesiæ, & intenderet facere illud, quod facit Ecclesia, quamuis credat hoc nihil esse, baptizatus esset ille puer, & acciperet gratiam baptismalem. Et ideo dicuntur nostra sacramenta vasa gratiæ, quia non solum ex opere operantis, sed etiam ex opere operato continent gratiam.

In Ecclesia ergo Euangelica nō sunt despiciendi corporales ritus, vt corporalis baptismus aque, accedente verbo ad huiusmodi baptismum. Illud autem verbum est forma data ab Ecclesia, videlicet, *Ego te baptizo, &c.* quo verbo dicit August. super Ioannem. *Accedens verbum ad elementum, fit Sacramentum.* Propter quod non est contra nos dictum Apostoli, quia loquitur ibi de illis corporalibus ritibus factis in veteri Lege, non loquitur autem de adoratione latriæ, Vtrum debeat fieri secundum aliquos corporales actus, quia debemus secundum corpus seruire Deo, cum non solum animam, sed etiam corpus habeamus à Deo, secundum quem modum etiam de rebus exterioribus debemus honorare Deum, & seruire Deo, quia etiam illa habemus à Deo.

Ad secundum patet solutio per iam dicta in principali solutione, quia in spiritu, & veritate adoramus Deum, dum quæcūque facimus, dictante recta ratione adorandi Deum, & quia recta ratio dictat, quod cum animam, & corpus, & bona exteriora habeamus à Deo, secundum omnia ista debemus seruire Deo, & recognoscere nos esse seruos Dei.

Ad tertium dicendum, quod quamuis Deus sit vbique, statuit tamen Ecclesia, vt sacramentum Missæ offeratur Deo versus Orientem, propter rationes

multas. Et fit prima ratio, quod sicut ab Oriente venit lumen corporale, sic à Deo in nobis est lumen spirituale. Secunda ratio esse potest, quia pars illa Orientis est nobilior pars mundi, vnde venit motus cœli; propter quod secundum Philosophū in lib. de Cœlo, & Mundo, *Oriens dicitur pars dextra in vniuerso*, & ideo pars nobilior. Adoramus ergo versus nobiliorem partem ad significandum, quod id, quod est nobilius in nobis, debemus primò offerre Deo. Tertia ratio est, nam cum motus cœli, vt patet per Philosophum in principio 8. physic. sit vita in entibus, ab illa parte adoramus Deum, à qua est tota vita animæ nostræ. Quarta ratio esse posset, quia paradisus corporalis, qui significat nostrum paradisum spiritualem, situs est versus Orientem. Quinta ratio esse potest, quia Christus ab Oriente creditur, venturus ad iudicium, sicut ab Oriente ascendit in cœlum.

Arist. lib. v. de cœlo & mun. tex. c. 74.

Arist. 8. physic. in prin.

Paradisus terrestris in qua parte situs.

Christus ab Oriente veniet ad iudicium.

DISTINCTIONIS I X.

QVAESTIO QVARTA PRINCIPALIS.

OSTQVAM quæsiuimus de latria, restat quæ- rere de Dulia. Circa quam quæremus tria. Primò. Vtrum dulia sit idem, quod latria.

Secundò. Vtrum in dulia sit assignare diuersas species, vel etiam diuersa genera.

Tertiò. Vtrum dulia debeat omni creaturæ rationali, vel etiam intellectu- ali.

ARTIC. I.

*Utrum dulia sit idem quod latria .
Conclusio est negativa .*

D. Thom. 2. 2. q. 103. art. 3. Caiet. ibidem. D. Bonan. in 3. d. 9. art. 2. q. 4.

Pfal. 7.
Glo. interl.

D primum sic proceditur . Videtur, quòd dulia sit idem quod latria ; nam super illo verbo , *Domine Deus in te speravi , &c.* dicit Glossa , quòd Deus

est Dominus omnium *per potentiam*, cui debetur dulia , & est Deus omnium per creationem , cui debetur latria : sed cum Deo non debeat nisi vna adoratio , vt vult Damasc. lib. 3. cap. 8. ergo vna est adoratio duliae , & latriæ .

D. Damasc.
lib. 3. c. 8.

Præterea . Si aliqua differentia est inter adorationem latriæ , & duliae , erit , quia latria est adoratio debita Deo , dulia verò potest esse debita creaturæ ; sed vna & eadem est virtus charitatis , qua diligitur Deus , & creatura , vel qua diligitur Deus , & proximus , iuxta illud Augustini : *Ante omnia fratres charissimi diligitur Deus , deinde proximus , quia ista duo præcepta sunt principaliter nobis data* : ergo ad vnam & eandem virtutem charitatis pertinet dilectio Dei , & proximi , vel dilectio Dei , & creaturæ : sed adoratur Deus latria , & creatura dulia : ergo eadem virtus est dulia , & latria .

D. P. Aug. in
Regula.

Præterea . Obiectum se habet vt materia , circa quam versatur actus alicuius habitus , vel alicuius virtutis : sed differentia secundum materiam non diuersificat speciem , vt potest patere ex 10. Metaph. Si ergo latria habet pro materia , vel pro obiecto ipsum Deum , dulia verò habet pro obiecto ipsam creaturam , videtur , quòd non differant specie vna ab alia .

Aristot. 10.
Metaph. t.
com 24.

Præterea . Magis , & minus non diuersificant speciem : sed non videtur maior differentia inter latriam , & duliam , nisi sicut inter magis , & minus , quia in Deo , Aegid super iij. Sent.

A cui debetur latria , est maior excellentia , quàm in creatura , cui debetur dulia : ergo &c.

IN CONTRARIUM est , quia sapientia , & scientia sunt diuersa dona , quæ ideo sunt diuersa , quia sapientia est de æternis , scientia de temporalibus . Pari ergo ratione latria , & dulia erunt diuersæ virtutes , cum latria competat Deo æterno , dulia creaturæ temporali .

Præterea . Actus distinguuntur per obiecta , & habitus per actus . Latriæ ergo & duliae , quia habent diuersa obiecta , erunt diuersi actus , & orientur ex diuersis habitibus : ergo &c.

RESOLVTIO.

Latria , & dulia distinguuntur , quia eorum obiecta , quibus debetur honor ratione excellentiæ in ipsis reperta , sunt distincta . Et licet dulia sit communis Deo , & creaturis ratione dominij , tamen quia nihil est eis commune vniuersum , sed analogum , ideo dulia , quæ Deo debetur , & dulia , quæ debetur creaturæ , analogicè distinguuntur ; multo ergo magis distinguuntur dulia , & latria , cum illa solum Deo tribui possit .

RESPONDEO dicendum , quòd , vt communiter dicitur , honor debetur alicui ratione excellentiæ , quæ in ipso est . Honor ergo latriæ debetur Deo ratione excellentiæ , quæ in ipso est ; & honor duliae debetur creaturæ ratione excellentiæ , quæ in ipsa est . Cum ergo excellentia diuina , cui debetur latria , non sit eiusdem rationis cum excellentia creaturæ rationalis , scilicet humanæ , vel intellectualis , vt Angelicæ , quibus debetur dulia ; latria , & dulia non erunt eiusdem rationis , nec eiusdem speciei . Sed hoc dictum commune non est secundum intellectum Glossæ super Psal. 7. vbi planè vult Glossa , quòd Deo debetur dulia , & latria ; aliter tamen , & aliter , quia dulia debetur ei ratione potentiæ , quam habet Deus ad coercendam creaturam , latria verò ratione creationis . Cum ergo dulia competat Deo , & creaturæ , latria verò soli Deo , oportet dare aliquem honorè , &

Honor debetur alicui ratione propriæ excellentiæ .

Deo , vt est Deus potest coercere creaturam , debetur dulia , vt verò est creans creaturas , debetur latria , iuxta Gloss.

aliquam excellentiam, quę competat soli Deo. A

Excellentia
dominij est
communi-
cabilis crea-
turis.

1. Pet. c. 2.

Dicemus ergo, quod in Deo est aliqua excellentia, quę communicari potuit, & communicata est creaturis, & aliqua excellentia, quę communicari non potuit, nec est communicata creaturis; excellentia enim dominij, quę est in Deo, communicata est etiam creaturis, nam inter ipsos homines inveniuntur aliqui domini, & aliqui serui, iuxta illud 1. Petri 2. *Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis, & modestis, sed etiam discolis.* Videtur ergo esse intentio Glossę, vt excellentia dominij, quia communicata est creaturis, debeatur eis dulia; tamen non erit eiusdem rationis dulia, quę debetur Deo, & quę debetur creaturis, siue hominibus; Imo propter istam excellentiam, quę potest competere creaturis, dictus est Moyses Deus Pharaonis, iuxta illud Exodi cap. 3 1. *Ecce constitui te Deum Pharaonis, & ideo facti sunt versus differentiales.*

Exod. c. 3 1.

Dat natura Deum, dat gratia, dat dominatus.

Psal. 81.

Dulia, quę respicit excellentiam dominij potest competere Deo, & creaturis; latria verò nequaquã, quia respicit excellentiam creationis.

Ipsi enim sancti homines possunt dici Dij, iuxta illud, *Ego dixi Dij estis*, quod debet esse per gratiam; Moyses etiam dictus est Deus Pharaonis, quia factus est dominus eius. Cum ergo dominatio possit competere Deo, & creaturis, dulia, quę respicit excellentiam dominij, potest esse communis Deo, & creaturis: sed latria respiciens excellentiam creationis, quę non potuit communicari creaturis, oportet, vt competat soli Deo, & non competat ei nisi vna sola latria, quia tota Trinitas non est nisi vnus solus creator, & omnes tres personę non dicuntur relatiuè ad creaturam, nisi vt vnum principium, vt patet per August. lib. 5. de Trinit. Patet ergo solutio ad quęstionem propositam, quod non sunt idem dulia, & latria, quia non est eadem excellentia, quę potuit communicari creaturis, & est communicata, sicut est dulia respiciens excellentiam dominij, cum excellentia, quę non potuit communicari creaturis, & non est communicata, sicut est latria respiciens excellentiam creationis, quę est incommunicabilis quibuslibet creaturis,

RESP. AD ARGUMENTA.

Ad primum dicendum, quod Deo non debetur nisi vna adoratio latrię, quia tota Trinitas non est nisi vnus creator, sed hoc non obstante, quod ratione creationis debeatur ei adoratio latrię, ratione dominij debetur ei adoratio dulię, quę communicata est creaturis, idest, hominibus, sicut ipsum dominium. Soluunt enim Scripta communia hoc argumentum, sed non vadunt (vt nobis videtur, & vt est ex superioribus patefactum) ad intentionem Glossę.

Non est inconueniens quod diuersis rationibus Deo debeat, dulia, quę etiam cõpetit creaturis ratione dominij: & debeatur latria, quę sibi soli conuenit ratione creationis.

Ad secundum dicendum, quod non solum non est vna, & eadem virtus latria, quę non potuit communicari creaturis, & dulia, quę communicata est creaturis, sed etiam non est vna, & eadem virtus dulia, quę respicit excellentiam dominij diuini, & dulia respiciens excellentiam dominij humani. Ad formam autem arguendi; quod cum sit vna charitas, qua diligitur Deus, & proximus, vel Deus, & creatura: ergo vna est excellentia, qua honoratur Deus, & creatura; dici debet, quod sicut magnanimitas non respicit nisi honorem, & omne illud, in quod fertur, hoc est, in quantum est honorabile, & ideo magnanimitas est vna virtus; sic charitas non refertur in aliquid, nisi in quantum est quid diuinum, & ideo est vna virtus, quia sub vna ratione fertur in quicquid fertur, prout est quid diuinum, est enim virtus Theologica, quia solum habet Deum pro obiecto, ac sine, & si fertur in alia, hoc est ratione Dei, & vt illa alia sunt quoddam diuinum bonum, propter quod diligere proximum ex charitate, prout est quoddam diuinum bonum, quia est quędam diuina similitudo, & imago, non est diligere proximum in se, sed in Deo; at dulia, vt est communis Deo, & creaturis respicit Deum, & creaturam, prout cuiuslibet competit quędam excellentia, & quoddam dominium secundum se, propter quod ipsa dulia sic & sic accepta, non est eiusdem rationis, nec eiusdem speciei; multò magis ergo latria, quę non potest communicari creaturis secundum se, non

Dulia, quę debetur Deo, est alia à Dulia, quę debetur creaturis.

Nō est simile de charitate, & de dulia: quia charitas respicit proximum, nō respicit proximum secundum se, sed prout refertur in Deū; dulia verò respicit creaturam sibi se, & creaturam sibi se, ideo non est eiusdem rationis, & speciei.

est

est eiusdem speciei, cum ipsa dulia, quae communicata est creaturis.

Ad tertium dicendum, quod inter latrariam, & duliam, non solum est differentia materialis, sed etiam secundum rationem, cum latraria respiciat excellentiam diuinam non communicabilem creaturis, Dulia verò respiciat huiusmodi excellentiam communicabilem, & communicatam creaturis. Ad formam autem arguendi, quod differentia secundum materiam non diuersificat speciem; Dicitur potest, quod differentia secundum materiam nunquam tenet medium, quia vel facit differentiam solum numero, non diuersificans speciem, vel facit differentiam secundum genus diuersificans non solum speciem, sed etiam genus. Propter quod corruptibile, & incorruptibile, coelum, & haec inferiora differentia secundum materiam, differunt genere, ut patet in eodem 10. lib. Metaph. Dicemus ergo, quod quando est differentia solum secundum materiam propter extensionem materiae, facit differentiam materialem, sed quando est differentia materiae propter alium modum recipiendi formam, sicut materia coeli recipit formam fatiantem appetitum materiae, unde coelum est incorruptibile, & materia istorum inferiorum recipit formam non fatiantem huiusmodi appetitum; propter quod haec inferiora sunt corruptibilia, talis differentia materiae facit differentiam genere, quia corruptibile, & incorruptibile differunt genere. Excellentia ergo duliae debita Deo, & excellentia duliae debita creaturis differunt genere, quia nihil est uniuocum Deo, & creaturis, & haec dulia differt ab illa genere, multo magis latraria, quae est excellentia incommunicabilis creaturis secundum se, à dulia differt genere.

Ad quartum dicendum, quod magis, & minus, quantum ad esse, prout aliquid est magis, & minus intentum, potest esse sub eadem specie. Magis ergo, & minus secundum gradus quantum ad esse, non diuersificant speciem; sed magis, & minus secundum gradus essentiae, prout una essentia est perfectior alia, semper diuersificant speciem: & ideo dictum est, quod latent equiuocationes in generibus, & si in genere, vel in generibus latent equiuo-

ationes, multo magis latent in analogo, iuxta illud: *Et si quis omnia entia uocet equiuocè, non uniuocè nuncupabit*. Et quia inter Deum, & creaturam non potest esse equiuocatio, sed analogia, posunt ex dictis omnia obiecta esse clara.

Inter Deum, & creaturas est analogia.

ARTIC. II.

Vtrum dulia habeat diuersas species, vel diuersa genera. Conclusio est affirmatiua.

D. Thom. 2. 2. q. 103. art. 4. Caiet. ibidem.

SECUNDO queritur, Vtrum dulia habeat diuersas species, vel diuersa genera. Et videtur, quod non: nam diuiditur contra latrariam: sed latraria non diuiditur per diuersas species: ergo nec dulia.

Preterea. Dulia attendit voluntatem, bonitatem, vel excellentiam creatam; sed haec inuenitur communiter, ut videtur, secundum eandem rationem in omnibus, quibus debetur dulia: ergo non habet diuersas species.

Preterea. Sicut dulia respicit debitum honoris, sic obedientia debitum precepti; sed non sunt diuersae species obedientiae: ergo nec diuersae species duliae.

Preterea. Cum dulia respiciat excellentiam, si secundum gradus diuersos excellentiae essent diuersae species duliae, cum possint esse tales gradus infiniti, essent infinitae species duliae; quod est inconueniens.

IN CONTRARIUM est, Nam dulia exhibetur quibusdam rebus inanimatis, ut Cenci, & Reliquijs, & quibusdam rebus animatis, ut hominibus: sed in talibus non potest esse una, & eadem ratio honoris: ergo oportet, quod in dulia sint diuersae species.

Preterea. Magister in littera, loquens de dulia dicit, eam habere diuersas species.

Differentia materiae duplex, vel propter extensionem materiae, vel propter alium, & alium modum recipiendi formam, primo modo facit solum differentiam materialem, sed secundo modo facit differentiam genericam: sic est dulia quae debetur Deo, & creaturis.

Magis, & minus sunt gradus in esse, non diuersificant speciem: sed magis, & minus secundum gradus in essentia diuersificant speciem.

RESOLVTIO.

Dulia diuersitas apparet primò, quia ratione dominij competit Deo, & creaturis, quibus nihil est commune uniuocum, sed differunt genere. Secundò, quia datur humanitati Christi secundum se considerata, & ut est indumentum Dei, ut Dominus est. Tertio tandem, quia exhibetur hominibus diuersos gradus habentibus in Ecclesia, in qua Deus primò posuit Apostolos: secundò Prophetas: tertio Doctores, &c. iuxta Apost. I. Corinth. c. 12. quibus eiusdem speciei dulia non debetur.

RESPONDEO dicendum, quòd dulie nedū sunt diuersę species, sed etiam diuersa genera. Nam (vt patet ex questione præcedenti) differentia est inter duliam, & latriam; nam dulia sumitur secundum excellentiam dominij; quam Deus communicare potuit, & communicauit ipsis creaturis, vt hominibus, quia aliqui homines sunt domini, aliqui sunt serui, latria verò competit ipsi Deo, vt est creator, quod non communicauit, nec communicare poruit creaturis, quia posse ex nihilo aliquid facere est incommunicabile creaturis. Nam virtus, & potentia cuiuslibet creature est accidens, & est in genere qualitatis, quę dicitur naturalis potentia, vel impotentia, & quia talis virtus, vel potentia est accidens, est enim quædam qualitas, ideo immediatè non potest causare nisi accidens, quod de necessitate requirit subiectum, in quo recipiatur.

Dulia respicit dominium.

Latria respicit creationem.

Generatio substantiæ facta ab agente creato semper est terminus alterationis.

Ordo in generatione alicuius substantiæ.

Generatio ergo substantiæ facta ab agente creato, semper est terminus alterationis; ignis enim nunquam generaret ignem, vel induceret formam substantialem, nisi calefaciendo, & inducendo prius formam accidentalem, nec est virtus aliqua actiua in igne, nisi calor, qui est forma accidentalis. Hoc ergo modo, & hoc ordine ignis generat ignem, quia primò calefacit aliquid, de quo debet generari ignis, vt aerem; secundò rarefacit; tertio, quando materia illa aeris est sic calefacta, & rarefacta, quòd non potest ibi plus stare formam substantialis acris, expo-

A liatur materia aeris omnibus, quæ sunt aeris. Et si dicatur, quòd qualitas symbola manet, dici potest, quòd non manet vt est corrupti, sed vt est geniti. In fieri ergo inductio formæ accidentalis est prior, quàm substantialis, sed in facto esse est è conuersò, quia prius inducitur forma substantialis ignis, & ea inducta inducitur forma accidentalis, vel calor ignis. Et ex hoc potest intelligi illud verbum.

Qualitas symbola quomodo maneat in generatione alicuius

Forma accidentalis in fieri est prior in facto esse est posterior.

Auer. de sub. orb.

Comment. in de substantia orbis: *Dimensione interminatae procedunt formam substantialem in materia, sed terminatae sequuntur.* Et quod dictum est de dimensionibus, dici posset de quolibet alio accidente, videlicet quòd calor indeterminatus, & imperfectus præcedit formam substantialem ignis in materia, sed determinatus, & perfectus sequitur. Redeamus ergo ad propositum, & dicamus, quòd excellentia dominij, secundum quam (vt patuit ex Glossa super Psalm. 7.) debetur Deo dulia, quæ communicari potuit, & communicata est creaturis, quia dominium, & seruitus reperitur in ipsis hominibus. Sed excellentia creationis, secundum quam debetur Deo latria, nec communicata est, nec communicari potuit alicui creaturæ, quia posse facere ex nihilo aliquid est incommunicabile cuiuslibet creaturæ, vt supra patuit. Nam actio cuiuslibet creature prima, & immediata est accidens, cum sit à virtute, & potentia creata, quæ semper est accidens; & cum accidens semper requirat subiectum, in quo recipiatur, nulla creatura potest creare, nec potest ei communicari, quòd creet, vel quòd agat nullo præsupposito, quia semper actio creaturæ, cum sit accidens, requirit materiam, vel subiectum, in quo recipiatur.

Actio cuiuslibet creature prima & immediata est accidens.

Ex his autem patere potest solutio questionis propositę; nam cum quæritur, Vtrum dulia habeat plures species, patet, quòd non solum habet diuersas species, sed etiam habet diuersa genera. Nam excellentia potentię, vel ipsa potentia, quę est in Deo, cum sit ipsa diuina substantia, nunquam est eiusdem generis, cum excellentia, vel potentia, quæ est in creaturis, quę est quoddam accidens. Et si dicatur, quòd etiam secundum substantiam vna creatura potest dici excellentior altera;

Obiectio.

Solutio .

altera ; dici debet , quòd propter talem excellentiam nunquam debetur dulia , quia tunc ipsis dæmonibus, obstinatis in malitia , deberetur dulia , cuius contrarium determinabitur in quæstione sequenti . Remanserunt ergo dæmonibus substantialia, & naturalia integra, & splendidissima, vt ait Dionys. 4. de diuin. nomin. & tamen propter ea non debetur eis dulia , cum sint obstinati in malitia . Dulia enim, idest omnis honor, qui potest competere creaturæ, est exhibitio reuerentiæ in testimonium virtutis ; omnis autem virtus creaturæ, propter quam debetur ei honor, est accidens, quia est bona qualitas mentis, vel à Deo infusa, quantum ad virtutes infusas, vel ex operibus generata, quantum ad virtutes, ex actibus acquisitas . Habito ergo, quòd in dulia non solum sunt diuersæ species, sed etiam diuersa genera, cum dulia possit competere Deo, & creaturis, & nihil vniuocum possit competere vtrisque, volumus declarare, vtrum dulia, quæ competit ipsis creaturis, habeat diuersas species, vel diuersa genera .

D. Dion. 4. de diu. nomin.

Virtutis de fectio .

Humanitati Christi competit duplex dulia, & vna latria.

Philip. c. 1.

Psal. 98. Glossa.

Ad id autè dici potest, quòd humanitati Christi competit duplex dulia, & vna latria . Nam humanitas Christi, seu caro Christi potest considerari, vel secundum se, vel vt est quoddam indumentum, aut quidam habitus ipsius Dei, iuxta illud Apostoli ad Philipp. 2. *In similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo* . Et si consideretur secundum se, non debetur ei nisi dulia, sed multum excellens dulia, vel multum excellens hyperdulia ; quod satis datur intelligi per Glossam in Psalm. 98. *Dominus regnavit irascantur populi, super illo verbo ; Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est* . Vbi vult Glossa, quòd scabellum pedum eius est ipsa humanitas, vel caro Christi, cui debetur adoratio, nò latria, quæ soli Deo competit, sed duliæ, innuit autem ibi præfata Glossa, quòd *Dulia duas habet species, vnã, quæ indifferenter exhibetur omnibus, supple, quibus debetur, & alteram, quæ soli humanitati Christi exhibetur* . Humanitati ergo Christi, considerata secundum se, non debetur, nisi dulia ; licet excellentissima dulia ; sed considerata, vt indumentum Dei, de-

A betur sibi dulia, & latria ; aliter tamen, & aliter, quia excellentia Dei (vt patet ex habitis) potest dupliciter considerari, vel vt est Dominus, quæ excellentia communicata est creaturæ, & sic debetur sibi dulia : sed hæc dulia, quæ debetur Deo, & illa, quæ debetur creaturis, vt potest patere ex dictis, non est eiusdem generis, quia nec dominium, quod competit Deo, & quod competit creaturis est eiusdem generis . Secundò potest considerari excellentia diuina, vt competit ei posse creare, & sic competit ei honor latriæ, quæ secundum se soli Deo debetur, & quæ secundum se non potuit communicari creaturis .

B Concludamus ergo, & dicamus, quòd sicut Deus potest considerari vt dominus : & sic debetur sibi dulia, vel vt creator : & sic debetur sibi latria, cum indumentum adoretur eodem honore, quo adoratur indutus, vt purpura Regis adoratur eodem honore, quo adoratur Rex . Humanitas autem magis est indumentum Dei, quàm purpura Regis, quia assumpta est in vnitatem personæ eius, sed purpura non est assumpta in vnitatem personæ Regis . Multò magis debetur humanitati Dei ille idem honor, qui debetur Deo, quàm purpuræ ille idem honor, qui debetur Regi . Cum ergo Deus possit considerari vt Dominus, & sic sibi debetur honor duliæ, vel vt creator, & sic sibi debetur honor latriæ, humanitati Dei, prout est indumentum eius, vt est dominus, debetur idem honor duliæ, qui debetur ei, cuius est indumentum, & eidem humanitati, prout est indumentum Dei, vt creator, debetur ille idem honor latriæ, qui debetur Deo creatori . Et si dicatur, quòd latria nullo modo debetur humanitati, vt patet ex Glossa præallegata . Dicit debet, quòd soli Deo debetur latria secundum se, quia solus ipse est creator per se, & secundum se . Humanitati verò Dei non potest competere secundum se, nec latria, quæ competit Deo, vt creatori, nec dulia, quæ competit ei vt domino ; verò ipsi humanitati Dei non secundum se, sed vt est indumentum Dei, vt est creator, debetur latria ; & vt est indumentum Dei, vt est dominus, debetur sibi dulia . Illa ergo eadem latria, quæ

Deo vt domino debetur dulia, vt creatori debetur latria.

Humanitas vt est indumentum Domini, debet adorari dulia : vt est indumentum Creatoris, debet adorari latria.

Obiectio.

Solutio .

quæ debetur Deo creatori, & illa eadem dulia, quæ debetur Deo, vt domino, debetur humanitati Christi, non secundum se, sed vt est indumentum Dei creatoris, & domini. Possunt ergo ista duo stare simul, quòd latria debetur soli Deo creatori, secundum se, & quòd debetur humanitati Christi, non secundum se, sed vt est indumentum Dei creatoris. Et possunt ista duo stare simul, quòd etiam quædam dulia, debeatur soli Deo, vt est dominus secundum se, & quædam debeatur humanitati eius, non secundum se, sed vt est indumentum tanti Domini.

Dulia habet diuersas species, & diuersa genera.

De quibus omnibus patere potest, quòd in creaturis quoq; dulia non solum habet diuersas species, sed etiam diuersa genera; cum creatura possit assumi in vnitatem personæ Dei, & esse indumentum, & adorari illa eadem latria, qua adoratur Deus, vt creator, & esse indumentum Dei, vt est dominus, & adorari eadem dulia, qua adoratur Deus, vt dominus.

In puris creaturis saluatur diuersa species duliae.

1. Cor. c. 12

Diuerse species duliae assignantur sibi diuersos gradus dignitatis in Ecclesia

Est nihilominus aduertendum, quòd non solum quantum ad humanitatē Christi inuenimus diuersas species, immò diuersa genera duliae, sed etiam in puris creaturis possumus saluare diuersas species duliae. Nam secundum quod Deus ordinauit suam Ecclesiam, sic possunt ibi esse diuersæ species duliae, quia vt habetur 1. Corinth. 12. Deus sic ordinauit Ecclesiam suam, in qua *primò posuit Apostolos; secundò Prophetas; tertio Doctores;* & quia omnibus Sanctis debetur dulia, possumus dicere, quòd non est eiusdem rationis dulia, quæ debetur Sanctis Apostolis, quia hæc est in primo gradu post Virginem, nec quæ debetur Sanctis Prophetis, quia hæc est in secundo gradu; nec quæ debetur Sanctis Doctoribus, quia hæc, secundum quod huiusmodi, est in tertio gradu: propter quod secundum diuersos gradus à Deo in Ecclesia constitutos, possumus assignare diuersas species duliae, etiam in puris creaturis.

RESP. AD ARGUMENTA.

Ad primum dicendum, quòd non est simile de latria, quæ debetur soli Deo, vt

A est creator, quòd non potest communicari creaturis: & de dulia, quæ est excellentia possibilis communicari, & quæ communicata est creaturis. Excellentia ergo latriæ non potuit communicari creaturæ secundum se, & ideo talis latria non potest esse plures secundum speciem, nec etiam secundum numerum, quia vna, & eadem latria debetur omnibus tribus personis, cū omnes tres personæ non sint plures Dij, sed vnus Deus, nec plures creatores, sed vnus creator, si quidē indiuisa sunt opera Trinitatis ad extra, cum sit indiuisa

B eorum substantia, & voluntas, vt patet per Damasc. lib. 3. cap. 9. Si autem dicatur, quòd latria Christi debetur humanitati Christi, vel carni eius: Respondemus, quòd humanitati, vel carni Christi non debetur latria, nisi quia sunt quoddam indumentum ipsius Dei, prout Dei Filius induit seipsum carne, vel tota Trinitas induit ipsum carne. Sicut ergo non alia adoratione adoratur Rex, & eius purpura, qua est indutus; sic nec alia adoratione latriæ adoratur Filius cum Patre, & Spiritu Sancto; & ipsa humanitas, vel caro eius. C Toti ergo Trinitati debetur vna adoratio secundum se, quia sunt vnus Deus, & vnus creator; Humanitati verò Christi Dei Filij debetur eadem adoratio non secundum se, sed quia est indumentum Filij Dei Christi Creatoris. Nam licet Christus Dei Filius sit sua Deitas, cui competit creare, tamen non est sua humanitas, propter quod ipsi humanitati non debetur latria secundum se, sed prout est indumentum Filij Dei Creatoris.

D Ad secundum dicendum, quòd licet dulia sit excellentia debita Deo, vt est dominus, & etiam creaturis, vt participant rationem dominij, tamen huiusmodi dulia, etiam in ipsis creaturis, nō est eiusdem rationis, nec eiusdem speciei, nec eiusdem generis. Tanta est enim excellentia Virginis, quæ est Mater Dei, vt non debeatur ei excellentia, vel dulia eiusdem generis, cum alijs puris creaturis. Nam licet Virgini, ex hoc, quòd est Mater Dei, non debeatur latria, debetur tamen dulia ita excellens, & ita alterius rationis, vt non sit eiusdem rationis cum dulia debita alijs puris creaturis.

Ad tertium dicendum, quòd non est simile

Negatur similitudo adducta, quia dulia est communis Deo, & creaturis: latria autem minime.

D. Damasc. lib. 3. c. 9. Obiectio.

Solutio.

Dulia in creaturis nō est eiusdem speciei neque eiusdem generis: negatur ergo minor argumenti.

Non est eadem ratio de obedientia, & de dulia, quia illa est eiusdem speciei in omnibus non est autem sic dulia Obedientes dicuntur organa Prælati.

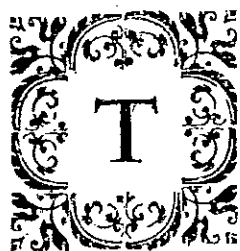
mile de obedientia, & de dulia. Nam obedientia sub vna ratione respicit omnes obedientes, videlicet, quod omnes obedientes debent esse quasi organum sui Prælati, vel sui domini, cum nihil faciant de se, nisi moti à suo domino in laicis, vel à suo Prælato in alijs: sed dulia debetur ratione alicuius excellentiæ diuinę possibilis participari à suis Creaturis, quod verò huiusmodi excellentia diuina sit eiusdem rationis in illa, quę est Mater Dei, & in alijs, nullus sanę mentis diceret, & quod non sit tanta differentia rationis inter dulum debitam Virgini, & debitam Sanctis alijs, vt faciat non solum differentiam speciei, sed etiam generis, quilibet sanę mentis concederet. Propter quod dicimus eam exaltatam super omnes Sanctos, vel super omnes Angelos, & Choros Angelorum.

Ad quartum dicendum, quod excellentia, propter quam debetur honor dulię, dupliciter potest sumi, vel solum secundum differentiam numeralem, & hoc modo non variat speciem. Vel secundum aliam, & aliam rationem, vt quia alterius rationis est dulia in hac persona sancta, quàm in alia; & sic non solum potest variare speciem, sed etiam genus, sicut posuimus exemplum de Virgine Gloriosa. Innititur autem ista excellentia gratię ipsi; Virgo autem fuit sic gratia plena, vt excelleret omnes Sanctos, & Angelos, vbi est non solummodo diuersitas specierum, quia non sunt duo Angeli eiusdem speciei, sed etiam diuersitas generum.

Excellentia propter quam debetur alicui adoratio dulię, dupliciter considerari potest, vel scilicet differentiam numeralem, & hoc modo non variat speciem; vel scilicet aliam, & aliam rationem, & sic potest variare speciem, & genus.

ARTIC. III.

Utrum dulia debeat omnibus creaturis, tam rationalibus, quàm intellectualibus. Conclusio est problematica.

ERTIO queritur. Utrum dulia debeat omnibus creature rationali, vel intellectuali. Et videtur, quod non debeat omnibus Prælati. Nam non solum dulia, sed etiam omnis honor, vt

patet i. Ethic. est exhibitio reuerentię in testimonium virtutis; cum ergo mali Prælati non sint virtuosus, videtur, quod eis non debeat honor dulię, nec aliquis honor.

Arist. 1. Ethic. c. 6.

Præterea. Gregorius in suo Pastoralis dicit: *In exemplum culpa vehementer extenditur, dum pro reuerentię gradus peccator honoratur*: ergo si Prælati est peccator, non debet honorari, nec debet sibi reuerentię exhiberi.

D. Gregor. in Pastor.

Præterea. Bonus subditus magis est virtuosus, quàm malus Prælati, qui est vitiosus; cum ergo honor sit exhibitio reuerentię in testimonium virtutis, bonus subditus est honorandus, non malus Prælati.

Præterea. Videtur, quod dæmonibus sit dulia exhibenda, nam secundum Dionys. 4. de diuin. nom. *In Dæmonibus remanserunt naturalia clara, & splendidissima*: & quia dulia exhibetur creaturis rationalibus, vt hominibus, & intellectualibus, vt Angelis, quia sunt ad imaginem, & similitudinem Filij Dei: cum ergo huiusmodi imago sit etiam in dæmonibus sic excellenter, & sic splendida, debetur ei honor dulię.

D. Dinn. 4. de diu. no.

Præterea. Videtur, quod creaturis irrationalibus sit honor dulię exhibendus; nam in creaturis irrationalibus inuenitur similitudo, & vestigium Creatoris: sed vestigium non videtur differre ab imagine, nisi quia imago est magis expressa similitudo, quàm vestigium; cum ergo magis, & minus non diuersificent speciem, si creaturis rationalibus, vel intellectualibus, in quibus est imago Dei, debetur dulia: ergo creaturis irrationalibus, in quibus est vestigium Dei, debetur talis honor.

IN CONTRARIUM autem est, quod omnibus Prælati debetur honor, & timor; iuxta illud 1. Petri 2. vbi dicitur. *Serui subditi estote in omni timore dominis vestris, non tantum bonis, & modestis, sed etiam discolis*; si enim in dominio laicali debent esse serui subditi dominis suis non solum bonis, sed etiam malis, & discolis: multò magis in prælatione Ecclesiastica debent esse subditi, obedientes non solum bonis Prælati, sed etiam malis, nisi talia præciperent Prælati, quę non

1. Pet. c. 2.

Prælati nō est obediendum in his, quæ sine peccato fieri nequeunt. D. P. Aug. in Regula.

Rom. c. 13.

non possunt fieri sine peccato, vel sine offensa Dei, vbi nullo modo esset eis obediendum, quia vt ait August. in regula sua: *Honore coram vobis Prælati sit vobis, timore coram Deo substratus sit pedibus vestris.*

Præterea. Dicitur ad Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Et quia omnes Prælati, etiam mali sunt potestate sublimiores: ergo &c.

Præterea. Videtur, quòd nec etiam omnibus bonis debetur dulia; nam dulia est quædam seruitus; sed non omnibus hominibus bonis debemus seruitutem, quia non omnes boni homines sunt domini nostri: ergo &c.

RESOLVTIO.

Omnibus creaturis rationalibus, & intellectualibus, quæ non sunt actu mala, vt homines actu peccantes; vel obstinate in malo, vt dæmones, & damnati, debetur honor latria, quia habent aliquam bonitatem, vel actualiter, & formaliter; vel excellenter, & exemplariter; vel materialiter, & potentialiter: vel efficienter, & inductiuè, ratione quarum bonitatum debetur creaturis aliqua reuerentia, quæ latria nuncupatur.

Quatuor genera bonorum, & duo genera malorum.

Subiectio quædam seruitus dici potest.

Superiores quomodo dicantur exhibere reuerentia suis inferioribus. Malis non est reuerentia exhibenda.

RESPONDEO dicendum, quòd possumus distinguere quatuor genera bonorum, & duo genera malorum: & quantum ad illa quatuor genera bonorum potest exhiberi honor, qui potest vocari dulia. Nam eo ipso, quòd aliquis assurgit, vel inclinatur se, vel aliquam reuerentiam facit alij, quandam superioritatem concedit in alio, & quandam subiectionem in seipso, quæ subiectio, largè loquendo, quædam seruitus potest vocari. Nam & superiores possunt aliquam excellentiam cognoscere in inferioribus, vltra eam quam habet in seipsis, propter quam aliqualem reuerentiam exhibent eis, quæ potest vocari quædam subiectio. Omnibus autem bonis potest reuerentia exhiberi; malis autem, secundum quod huiusmodi, non est reuerentia exhibenda. Diximus autem esse quatuor genera bonorum, quia quidam sunt boni actualiter, & formaliter,

A vt illi, qui sunt actu boni, & virtuosissimi; quidam autem sunt boni exemplariter, & excellenter, vt illi, qui sic sunt boni, vt sint quasi quædam exempla bonitatis, sicut dicebat Priamus de Hectore, quod sic erat bonus, vt non videretur filius hominis mortalis. Tertio quidam sunt boni materialiter, & potentialiter, quia sunt ad imaginem Dei, & possunt fieri boni, & virtuosissimi; Hoc autem non potest fieri in Angelis; nam secundum Damasc. *Quod est hominibus mors, hoc est Angelis casus.* Sicut enim homines post mortem, si decedunt sine gratia, non possunt redire ad gratiam, quia non est amplius tempus poenitendi, sic Angeli cadentes statim fuerunt obstinati, & non fuit eis amplius tempus poenitendi. Quarto possunt dici aliqui boni inductiuè, & efficienter, & sic omnes Prælati etiam mali possunt dici boni, quia ad eos spectat alios efficere bonos, & eos inducere ad virtutes. Omnibus ergo istis quatuor generibus bonorum potest exhiberi honor, & reuerentia, quæ dicitur dulia.

Nam primo actu virtuosissimi, & formaliter bonis potest exhiberi honor, & reuerentia, cum honor sit exhibitio reuerentia in testimonium virtutis, & vt positum est, ipsi sint actu, & formaliter virtuosissimi. Secundo autem generi bonorum, qui sunt excellenter, & exemplariter boni, & virtuosissimi vltra omnem modum hominum, patet, quòd est exhibendus maior honor, prout actu, & formaliter sunt magis boni, & virtuosissimi. Tertio autem generi bonorum, vt ijs, qui sunt boni potentialiter, & materialiter, potest exhiberi honor, & reuerentia, nisi actu videatur homo peccare, & mala facere; nam de nemine desperandum est quamdiu est in vita: illi enim latroni, qui furta commiserat, Christus Dei Filius, cum esset in Cruce propè mortem, largitus est peccatorum veniam, & gratiam, & virtutes, adeo vt mereretur audire: *Amen dico tibi: Hodie mecum eris in Paradiso.* Cum ergo in sola contritione dimittantur peccata, iuxta illud Psal. *Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei;* & iuxta illud, quod contigit in illis decem leprosis, per quos significari possunt omnes

Priami dictum de Hectore.

D. Damasc.

Honor debetur primo bonis: actualiter, & formaliter.

Secundo bonis excellenter, & exemplariter.

Tertio bonis materialiter, & potentialiter.

Desperandum non est de aliquo dum est in vita.

Luc. c. 23.

Psal. 31.

Luc. c. 17.

nes peccatores, quibus dictum est: *Ite, & ostendite vos Sacerdotibus, & dum irent, mūdati sunt.* In quo significatur, quod solum propositum ostendendi se Sacerdoti, & confitendi peccata sua, potest sufficere ad delendum culpam; ergo & tertium genus bonorum, ut qui sunt boni materialiter, & potentialiter, dum sunt in via, & dum non sunt actu in opere peccandi, sunt honorandi, quia non videmus cor eorum, & nescimus, an sint contriti. In quarto autem genere bonorum sunt ipsi Prælati, dato etiam quod sint mali actu, & formaliter, sunt tamen boni efficienter, & inductivè, quia eorum est corrigere malos subditos, & eos inducere ad virtutes; & ideo honorandi sunt Prælati, dato etiam quod sint mali. Assignantur autem communiter tres rationes, quare mali Prælati sint etiam magis honorandi, quam boni subditi, non ratione sui, sed ratione prælationis. Prima quidem ratio est, quia Prælati gerunt vicem Dei, & in eis honoratur Deus, propter quod honorans Prælatum, honorat Deum. Secunda est, quia est pars publica, & in ipso honoratur bonitas Ecclesie, & Reipublice, quæ est maior, quam merita unius singularis personæ. Tertia, quia Prælati sunt causa inducendi alios ad virtutem, sed ut ait Dionys. 2. de divinis nominibus: *Quæ sunt causatorum, abundantius sunt in causis.* Si ergo virtuosus est honorandi, Prælati, qui sunt causa, ut alij fiant virtuosus, sunt magis honorandi.

Postquam distinximus quatuor genera bonorum, quibus omnibus potest exhiberi honor, volumus distinguere duo genera malorum. Nam aliqui sunt actu mali, qui actualiter sunt in peccato, ut fornicarius, dum fornicatur, vel de alio quocunque genere peccati. & tales, secundum quod huiusmodi nullo modo honorandi sunt, etiam si sint Prælati. Aliqui autem sunt mali, quia obstinati sunt in malo, & in peccato, ut dæmones, & omnes homines damnati, & talibus non debetur honor, quia non sunt boni, nec virtuosus, nec etiam esse possunt:

& per hæc possunt solui omnia argumenta.

Aegid. super iij. Sent.

A

RESP. AD ARGUMENTA.

Ad primum dicendum, quod Prælati, etsi non sunt virtuosus formaliter, sunt tamen virtuosus causaliter, & effectivè, quia eorum est inducere alios ad virtutem. Prælati ergo dum non sunt in opere peccati, & etiam mali subditi, quia non videmus eorum corda, an sint contriti, sunt honorandi.

Ad secundum. De Gregorio, dici potest, quod verbum Gregorij potest exponi de Prælato, dum est in opere peccati, & actu peccandi, quia tunc nullo modo est ei exhibendus honor.

Ad tertium patet solutio per iam dicta, quia malo Prælato, dum tamen non est in opere malo actu, propter rationes tactas, debet magis exhiberi honor, quam bono subdito.

Ad quartum patet etiam solutio per iam dicta; quia in dæmonibus illa aptitudo naturalis sic est ligata, ut nunquam possit exire in actum virtutis: propter quod dæmones nunquam possunt fieri virtuosus, & ideo non debetur eis dulia, nec aliqua reuerentia in testimonium virtutis.

Ad quintum dicendum, quod similitudo vestigij non ponit aptitudinem ad virtutem, sicut similitudo imaginis, propter quod irrationalibus non debetur honor, qui est exhibitio reuerentiæ in testimonium virtutis, nullus enim trahit sibi capurium, nec inclinat se equo, vel cani; talibus enim non debetur honor. Potest tamen eis deberi laus, possunt enim laudari, sed non honorari, quæ omnia possunt haberi ex verbis Philosophi in primo Ethic.

Primum autem, & secundum argumentum in contrarium, concedantur.

Ad tertium verò, quod bonis hominibus non debeat dulia, quæ est quædam seruitus, & non sumus nos serui omnium bonorum; dici debet, quod omnibus hominibus debeat dulia, id est honor, & reuerentia, quæ, largo modo loquendo de seruitute, est quædam seruitus; Nam quilibet faciens reuerentiam alij, aliquam excellentiam concedit in illo alio, & aliquam subiectionem in seip-

Prælati sunt honorandi, quia etsi non sunt virtuosus formaliter, sunt tamen virtuosus causaliter.

D. Greg. loquitur de Prælato actu peccante, cui tunc honor non debetur.

Malo Prælati actu non peccanti, magis debetur honor, quam subdito bono propter tres rationes in corp. quæ assignatas.

Dæmones nunquam possunt fieri virtuosus, ideo non sunt honorandi.

Vestigium non ponit aptitudinem ad virtutem, sicut imago.

Irrationalibus possunt laudari, sed non honorari. Arist. 1. Ethic. c. 6.

Seruitus dupliciter considerari potest proprie & communitate, vel largè: primo modo non debetur omnibus, quamvis bonis, sed debetur secundo modo.

Quarto boni efficienter, & inductivè.

Prælati honorandi sunt quævis fiat mali, magis quam subditi boni triplici ratione.

Honorans Prælatum honorat Deum.

D. Dionys. 2. de div. nominibus.

Homines actu mali non sunt honorandi.

Obstinatis in malo, ut sunt dæmones, & damnati, non debetur honor.

fo, vt est per habita manifestum. Omnis enim bonis debetur talis honor, quia sunt causa salutis nostræ, vel prædicando, vel pro nobis intercedendo, vel bona exempla præbendo.

Dub. I. Litteralis.

VPER litteram, primò quæritur super illo verbo: *Cultus, quæ est latria in exhibitionem sacrificij, in dilectione, ac reuerentia, consistit; quomodo*

veritatem habet, quod dicitur.

Debemus Deo reuerentiam quantum ad animam, ad corpus, & ad res exteriores, quia omnia ab eo habemus.

DICENDVM, quòd cum omnia habeamus à Deo, animam, & corpus, & res exteriores, secundùm omnia debemus honorare Deum, & exhibere sibi latriam. Quantum ergo ad res exteriores debemus ei offerre sacrificia; quantum ad animam debemus assurgere in dilectionem eius; quantum ad corpus debemus ei reuerentiam corporalem exhibere, vt genuflexiones, & inclinationes.

Dub. II. Litteralis.

LTERIVS dubitatur de hoc, quòd in littera dicitur: *Carnem, vel humanitatem Christi adorandam esse vna adoratione cum Verbo.* Sed

contra. Quia videtur ex hoc, quòd Christo post incarnationem debeat maior honor, quàm ante, vel maior honor, quàm Patri, vel Spiritui Sancto.

Vbi est vnus propter aliud, vtrubi que est tantum vnus.

DICENDVM, quòd secundùm Philof. in Topicis: *Vbi vnus propter alterum, vtrouque tantum vnus.* sed humanitatem Christi non adoramus propter se, sed propter Verbũ, quia est vnita Verbo, vel propter Deitatem, quia est vnita Deitati, vt supra patuit per Damascenum: sed hic honor, licet sit honor latriæ in comparatione ad Deum, cui debetur latria secundum se, est sicut punctus respe-

ctu lineæ. Non ergo debet dici maior honor, sed pluribus modis honor. Sicut ergo Deitas est pluribus modis in tribus personis, quàm in vna tantum, quia in Patre est fontaliter, & sic de alijs, non tamen est plus de Deitate in pluribus personis, quàm in vna tantum; sic non est plus de honore in humanitate Christi, & in Verbo, quàm in Verbo tantum, cum totum fiat propter Verbum, & quia est vnita Verbo.

Honor Christi post incarnationem non est maior, quam ante incarnationem: sed est honor pluribus modis.

Dub. III. Litteralis.

LTERIVS autem dubitatur de eo, quòd in littera dicitur: *Nemo carnem Christi manducat, nisi prius adoret.* Sed contra. quia multi sumunt Eucharistiam irreuerenter.

DICENDVM, quòd hoc intelligendum est de manducatione spirituali, & digna, quia qui sumit, & manducat indignè, iudicium sibi manducat, & bibit. Si ergo dignè, & spiritualiter sumimus corpus Christi, vel eius carnem, primò adoramus mente, quàm sumamus ore.

Corpus Christi prius mente adorandum, postea ore manducandum.

DISTINCTIO X.

OLET autem à quibusdam inquiri, &c. Postquã Magister determinauit quid conueniat vni nature ex eo, quòd est vnita alteri nature in perso-

na Christi; hic determinat quid conueniat ipsi personæ Christi ex sua humanitate, quia quid conueniat personæ Verbi ex Deitate determinatum est in primo libro. Diuiditur autem hæc pars in partes duas, quia primò inquirat quid conueniat personæ Christi ratione humanitatis quatum ad ea, quæ sunt dignitatis. Secundò determinat quid conueniat personæ Christi ratione humanitatis quantum ad ea, quæ sunt defectus, ibi: *Solet autem quari, in principio i. i. distinctionis.*

Circa primum tria facit: secundum quod